

OTVORENI UMOVI, SLOBODNI UMOVI

Kako ne postati laki
pljen za krivotvorene
i slične opasne lijekove

Psihološko-pedagoški
konceptualni vodič
za nastavnike

EDQM
2015

HALMED

Agencija za lijekove i
medicinske proizvode

edqm
European Directorate
for the Quality
of Medicines
& HealthCare | Direction européenne
de la qualité
du médicament
& soins de santé

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Poglavlje 1.

Uvod

Krvotvorenje farmaceutskih proizvoda i slična kažnjiva djela koja uključuju prijetnje javnom zdravlju izvor su više milijardi eura zarade za kriminalce koji održavaju ilegalnu industriju i kriminalne mreže diljem cijelog svijeta. Ovi proizvodi predstavljaju značajnu prijetnju za pacijente koji su posebno ugroženi zbog pojave različitih bolesti ili osobnog zdravstvenog stanja.

Krvotvoreni farmaceutski proizvodi namjerno su krivo označeni u pogledu njihovog pravog sastava (sastojaka) i/ili mesta na kojima su proizvedeni te načina na koji su dopremljeni na mjesto prodaje ili primjene. Ove tvrdnje u skladu su sa značenjem pojma krvotvorenja. Njihov netočni sastav ili sumnjičivi uvjeti proizvodnje i distribucije smanjuju ili preokreću željeno djelovanje lijekova do mjere da lijekovi postaju neučinkoviti u terapiji ili čak štetni.

Europsko ravnateljstvo za kakvoću lijekova i zdravstvenu skrb Vijeća Europe izdalo je 2015. godine brošuru „*Open minds, free minds*“, koja sadrži niz praktičnih uputa o načinima zaštite javnog zdravlja od krvotvorenih farmaceutskih proizvoda i sličnih opasnih kažnjivih djela. Brošura je pripremljena u okviru programa aktivnosti Odbora za smanjenje rizika od krvotvorenih farmaceutskih proizvoda i sličnih kažnjivih djela koja uključuju prijetnje javnom zdravlju, kojim koordinira Europsko ravnateljstvo za kakvoću lijekova i zdravstvenu skrb (EDQM) Vijeća Europe.

— Autori i ilustratori ove brošure zajedno s Odborom za smanjenje rizika od krvotvorenih lijekova žele svim korisnicima i čitateljima mnogo zabave i uspjeha u zajedničkom učenju kojim će naučiti kako prepoznati i izbjegći sumnjive ponude ilegalnih, često krvotvorenih i štetnih, farmaceutskih proizvoda te kako kriminalcima uskratiti unosne poslove kojima štete drugima.

Agencija za lijekove i medicinske proizvode (HALMED) u ovome dokumentu donosi prijevod uvodnog dijela brošure EDQM-a (Poglavlja 1. i 2.) i dvaju stripova koji su usmjereni na osvještavanje rizika od krvotvorenih farmaceutskih proizvoda i sličnih kažnjivih djela među djecom uzrasta 8-11 godina (Privitak 1. „Nikolinin spas“) te adolescentima uzrasta 12-15 godina (Privitak 2. „Tinejdžerska iskušenja“).

Cjelovita brošura dostupna je na engleskom jeziku [na internetskim stranicama EDQM-a](#).

Detaljnije informacije o brošuri „*Open minds, free minds*“

Cilj brošure je informirati i pružiti **koncept utemeljen na interaktivnom pripovijedanju za provođenje vježbi i edukacije u školi**, kao i potaknuti model ponašanja izbjegavanja krvotvorenih farmaceutskih proizvoda i sličnih kažnjivih djela. Rizični proizvodi obuhvaćeni predmetnom brošurom su sredstva za doping, sredstva za pojačavanje mentalnih i fizičkih kapaciteta ili pak sedativi, ilegalna

sredstva za mršavljenje, ilegalni lijekovi te lijekovi koji se prodaju ilegalnim kanalima distribucije. Ciljne skupine uključuju djecu i adolescente, nastavnike, roditelje, skrbnike, trenere, socijalne radnike/volontere u organizacijama mladih i druge zainteresirane strane.

Koncept se sastoji od teorijske podloge, metodologije i procjene učinka interaktivne priče. Naslov brošure „**Otvoreni umovi, slobodni umovi**“ (engl. „**Open minds, free minds – OMFM**“) upućuje na činjenicu da se učenici ne mogu „izolirati“ od rizika koje nosi moderni život te da trebaju živjeti život s otvorenim stavom, identificirati rizike i proaktivno ih izbjegavati; učenici trebaju biti obrazovani i kontinuirano poticani od strane obitelji, škole i društva da postanu slobodni umovi koji imaju hrabrosti oduprijeti se iskušenjima, čak i kad su izloženi grupnom pritisku.

Interaktivno pripovijedanje je moderan i učinkovit pristup kojim se prenose posebno prilagođene poruke te potiču željene i trajne promjene u ponašanju. Kada promatramo pristupe vezane uz donošenje odluka, učinkovitost interaktivnog pripovijedanja nadmašuje učinkovitost dugih predavanja s katedre.

Izabrana **sredstva komunikacije** za interaktivnu priču su **stripovi** odnosno tiskana publikacija i internetska stranica¹ koje sadrže interaktivnu priču zajedno s nizom obrazovnih materijala.

Korištenjem stripova, koji su dostupni u obliku tiskane publikacije te na internetskoj stranici zajedno s drugim informacijama i obrazovnim materijalima, za prenošenje ključnih poruka o načinima usvajanja modela ponašanja kojima se izbjegavaju rizici pridonosi se upoznavanju djece i adolescenata u Europi, a preko njih i opće javnosti, s informacijama o načinima smanjenja rizika od krivotvorenih farmaceutskih proizvoda te sličnih kažnjivih djela.

U svrhu postizanja navedenih ciljeva, brošura je podijeljena na logičke korake:

- U prvom dijelu ukratko je predstavljena metodologija na kojoj je zasnovana OMFM interaktivna priča.
- Drugi dio odnosi se na provođenje ključnih poruka kroz interaktivno pripovijedanje i opis potrebnih nastavnih metoda (moderator, tehnički uvjeti).
- Treći dio je usmjeren na postupke i metode za procjenu utjecaja OMFM-a na svijest i promjene ponašanja ciljne skupine, djece i adolescenata.
- Četvrtim i završnim dijelom čitatelje se uvodi u teorijski/pedagoški okvir koji im omogućuje da shvate, koriste i

---

¹ Internetska stranica Odbora za smanjenje rizika od krivotvorenih farmaceutskih proizvoda i sličnih kažnjivih djela koja uključuju prijetnje javnom zdravlju (CD-P-PH/CMED): <https://www.edqm.eu/en/work-programme-cd-p-phcm>

prilagođavaju koncept utemeljen na stripu na fleksibilan način u konkretnim situacijama u nastavi.

Potiće se uspostavljanje odgovarajućih partnerstava i daljnje umrežavanja među školama u svrhu distribucije na različitim jezicima, kao i promocije i razvoja predmetnog koncepta utemeljenog na stripu. Okolnosti prikazane u ovoj brošuri postavljene su na način da odgovaraju situacijama koje su bliske mladima u državama članicama Vijeća Europe: dobrodošle² su sve povratne informacije od zajednice korisnika/čitatelja u vezi situacija i bilo kojih drugih tema za koje smatraju da su relevantne a koje bi bile zanimljive mladima u drugim regijama svijeta.

---

² Služba za informacije EDQM-a: <https://www.edqm.eu/en/edqm-helpdesk-faqs>

Poglavlje 2.

Što je krivotvoreni farmaceutski proizvod? Što su slična kažnjiva djela?³

Krvotvoreni farmaceutski proizvod je proizvod čiji je identitet i/ili izvor namjerno lažno predstavljen, primjerice u označivanju ili na pakiranju, što odgovara značenju pojma krivotvorenja.

U skladu s navedenim, Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) koristi sljedeću definiciju: „Lijekovi izvan specifikacija i krivotvoreni farmaceutski proizvodi (engl. *Substandard and falsified medical products (SF)*)⁴ su farmaceutski proizvodi koji su namjerno i lažno pogrešno označeni u odnosu na identitet i/ili izvor. Predmetni proizvodi mogu uključivati proizvode s ispravnim sastojcima ili s pogrešnim sastojcima, bez djelatnih tvari, s prevelikom ili nedovoljnom količinom djelatnih tvari, ili s lažnim pakiranjem“.

„Slična kažnjiva djela“ tumače se kao proizvodnja, skladištenje, trgovanje ili nuđenje na prodaju farmaceutskih proizvoda kojima se namjerno zaobilazi obavezan nadzor/kontrolu od strane regulatornih tijela za lijekove: ta kažnjiva djela jednako su opasna kao i krivotvorenje te predstavljaju opasnost usporedivih razmjera. Lijekovi koji se koriste za doping i bez medicinskih indikacija proizlaze iz „sličnih kažnjivih djela“, jednako kao i proizvodi koji se nude za liječenje bolesti bez prethodnog provođenja analize koristi i rizika i davanja odobrenja od strane regulatornih tijela za lijekove.

Krvotvorenje i slična kažnjiva djela potencijalno se odnose na sve vrste farmaceutskih proizvoda; od proizvoda koji su dostupni bez recepta do lijekova za životno ugrožavajuće poremećaje. Njima su obuhvaćeni lijekovi za humanu primjenu i veterinarsko-medicinski proizvodi, ispitivani lijekovi iz kliničkih ispitivanja, medicinski proizvodi, djelatne tvari, pomoćne tvari, sastavni dijelovi i pribor za medicinske proizvode.

---

³ Ured Vijeća Europe za Konvenciju o krivotvorenju farmaceutskih proizvoda i sličnim kažnjivim djelima koja uključuju prijetnje javnom zdravlju:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=211&CM=8&CL=ENG>

⁴ Trenutačno važeći pojam usvojen od strane SZO-a 29. svibnja 2017. godine.

NEKI OD STVARNIH PRIMJERA KRIVOTVORENJA LIJEKOVA I SLIČNIH KAŽNJIVIH DJELA KOJA UKLJUČUJU PRIJETNJE JAVNOM ZDRAVLJU

SLUČAJ 1.

KRIVOTVORENJE LIJEKA

Krivotvoreni lijek za liječenje visoke razine kolesterola u krvi pronađen je u legalnom distribucijskom lancu u Velikoj Britaniji 2005. godine. Ljekarnici su ga prodavali pacijentima u dobroj vjeri, uvjereni da je lijek pouzdan. Ovaj krivotvoreni lijek nosio je veliki rizik od ozbiljnih nuspojava. Otkriven je od strane nadležnog britanskog regulatornog tijela, koje je identificiralo spornu seriju lijeka i provelo povlačenje s tržišta.

SLUČAJ 2.

PRODAJA ILEGALNOG LIJEKA, KOJA PREDSTAVLJA "SLIČNO KAŽNJIVO DJELO"

Proizvod predstavljen kao dodatak prehrani prodavao se na švicarskom tržištu bez službenog odobrenja. Tvrđilo se da je djelotvoran u liječenju raka. Ova tvrdnja ga je smjestila u kategoriju ilegalnog lijeka. Naime, nije dozvoljeno tvrditi da su dodaci prehrani djelotvorni u liječenju bolesti. Predmetni proizvod, koji je lažno oglašavan, nije sadržavao nikakvu djelatnu tvar te se nudio ljekarnicima, liječnicima i pacijentima. Nije bio krivotoren jer nije upućivao na to da je u pitanju drugi proizvod, no zdravstvene tvrdnje vezane uz njega bile su lažne. Nakon upućivanja upozorenja javnosti, vlasti su zatvorile kompaniju koja je proizvod stavljala na tržište.

SLUČAJ 3.

KRIVOTVORENJE MEDICINSKOG PROIZVODA

Krivotvorene kontaktne leće otkrivene su na francuskom tržištu 2004. godine, i to u prodaji u optikama. Leće nisu ispravljale kratkovidnost te su usto bile zaražene bakterijama *Pseudomonas aeruginosa*, koje izazivaju upalu rožnice.

Ovi krivotvoreni medicinski proizvodi identificirani su nakon istrage žalbi potrošača zbog netolerancije prema lećama i neuspjeha kod ispravljanja vida.

Privitak 1.

Nikolinin spas

Interaktivna priča za djecu
uzrasta 8-11 godina

Ideja: Domenico Di Giorgio

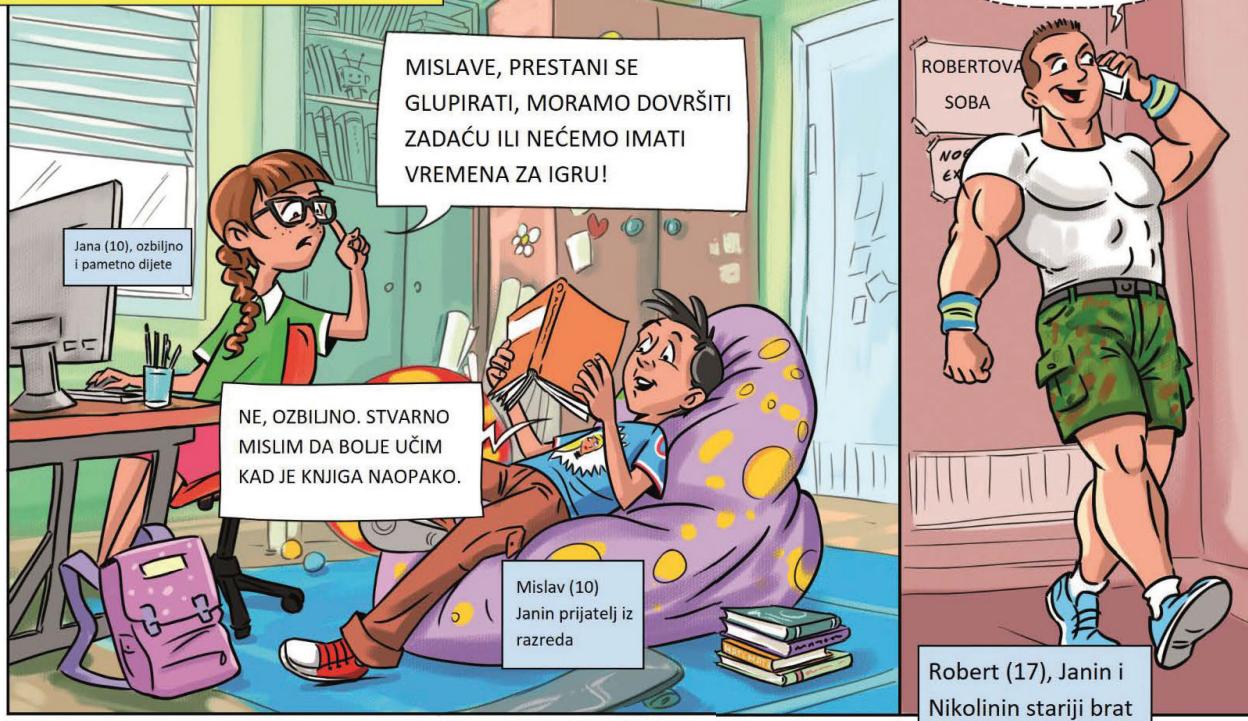
Priča: Luisa Salmaso

Prilagodba na strip: Pavle Zelić

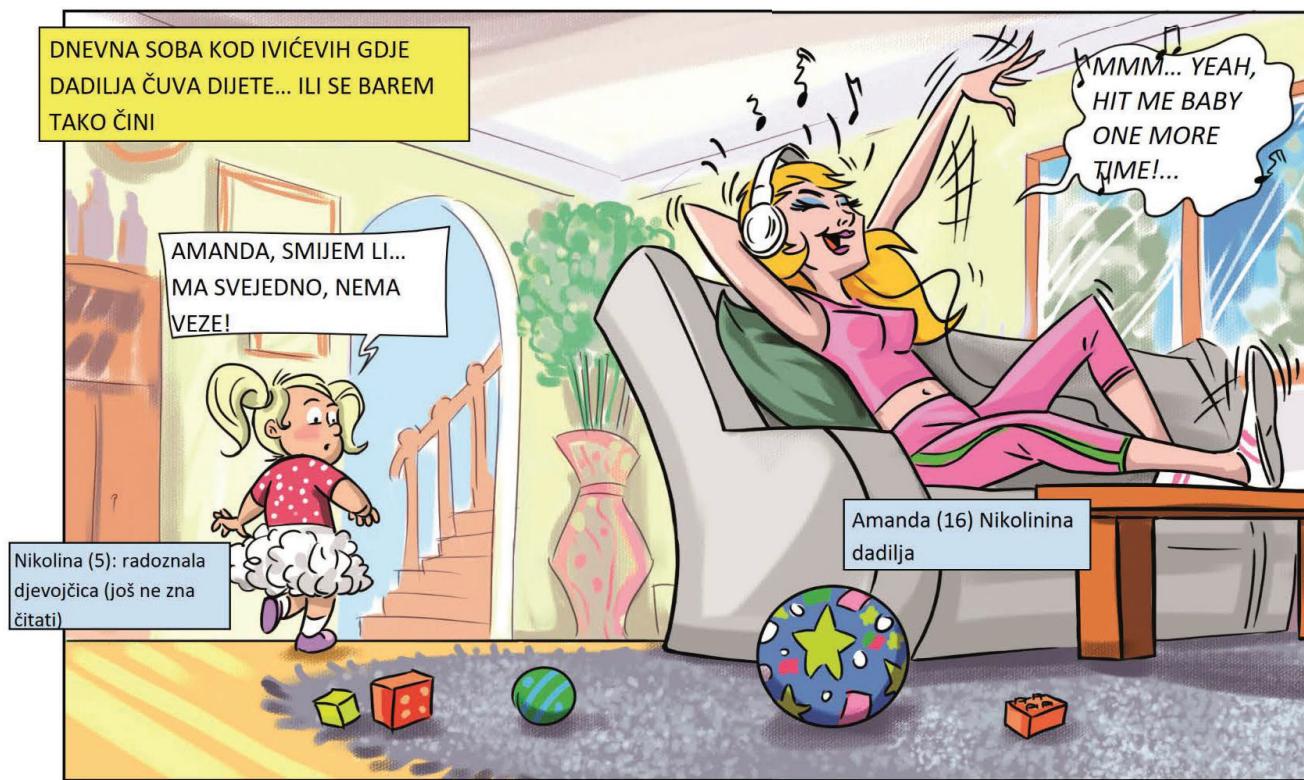
Crteži: Boris Nenezić

Prilagodba na hrvatski jezik: Rajka Truban Žulj

RADNA SOBA U DOMU OBITELJI IVIĆ
GDJE SE UČI... ILI BAREM POKUŠAVA.

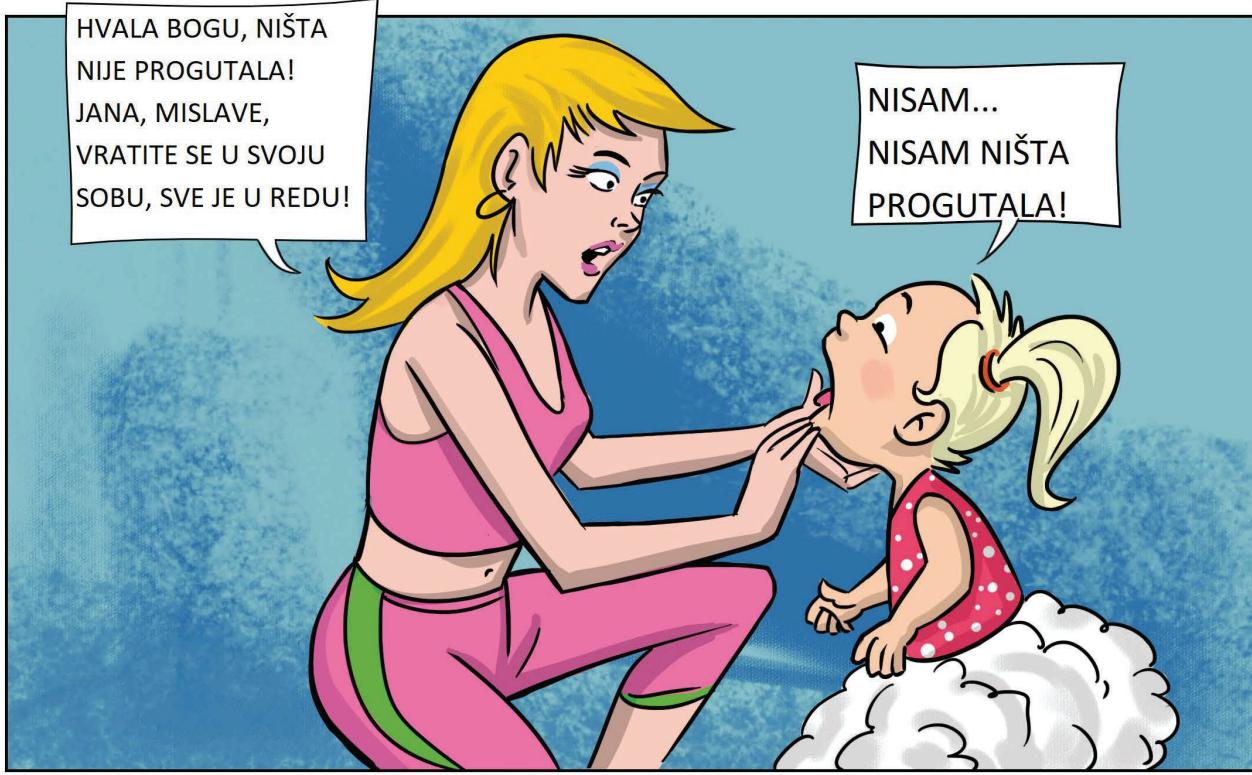
DNEVNA SOBA KOD IVIĆEVIH GDJE DADILJA ČUVA DIJETE... ILI SE BAREM TAKO ČINI

Ako želiš da Nikolina proba tablete – [idi na slijedeću stranicu](#).

Ako želiš da Nikolina odnese tablete Mislavu i Jani govoreći „Vrijeme užine!“ – [idi na stranicu 4.](#)

Što Jana i Mislav trebaju napraviti?

Poslušati Amandu i otići ravno u svoju sobu i zaboraviti ovo što se dogodilo. Na kraju, Nikolina izgleda u redu – [idi na stranicu 5](#)

Prepostaviti da je Nikolina ipak progutala neku od tih čudnih tablete i upozoriti roditelje – [idi na stranicu 7](#)

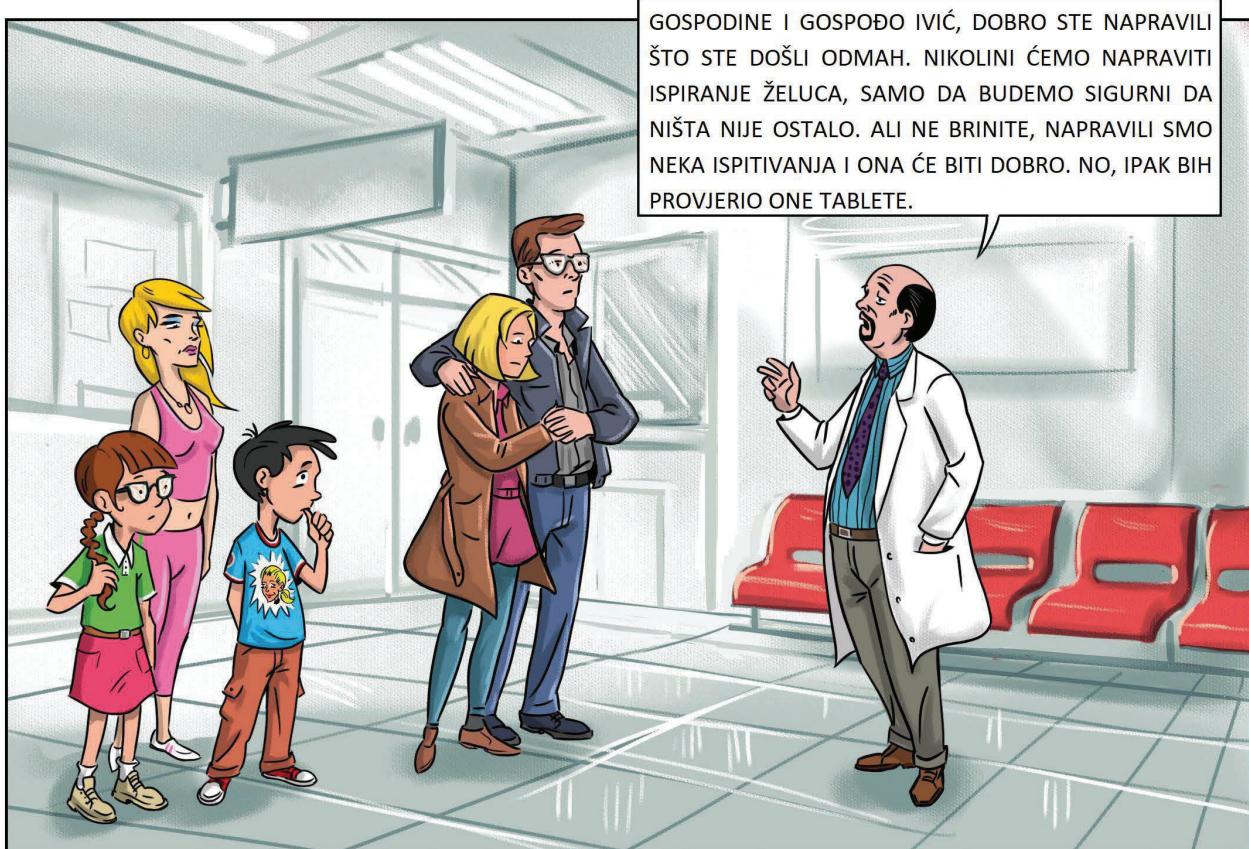
Što Jana i Mislav trebaju napraviti?

Pretvarati se da probaju tablete kako bi usrećili Nikolinu i poslati je van iz sobe da se ponovo sama igra – [idi na stranicu 3](#)

Pitati Nikolinu gdje je našla te čudno obojene tablete – [idi na stranicu 8](#)

Ako želiš vidjeti što se dogodilo [idi na slijedeću stranicu](#).

Što Mislav i Jana trebaju napraviti?

Sudjelovati u raspravi s obitelji - [idi na stranicu 11](#)

Reći odraslima da su premali i da ne žele razgovarati više o tome, obećavajući da će od sad ovakvo nešto javiti odmah roditeljima i da neće slušati dadilje ili mlađe sestre – [idi na stranicu 12](#)

Što Jana i Mislav trebaju napraviti?

Slušati Amandu i vratiti se onome što su radili pretvarajući se da je sve u redu i jednostavno biti sretni što će dobiti novu video igricu ili nešto drugo – [idi na stranicu 5](#)

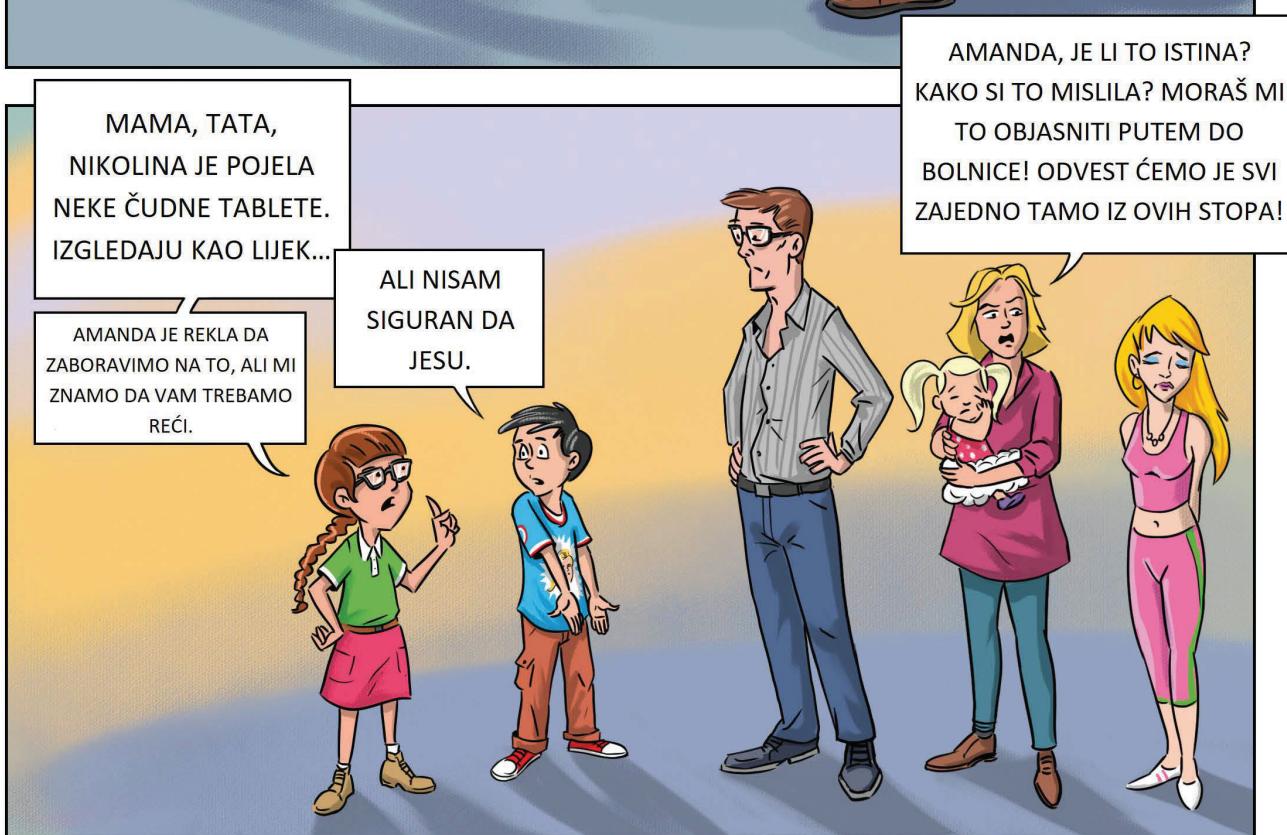
Ne vjerovati Amandinom inzistiranju da je sve u redu, nego umjesto toga upozoriti roditelje u slučaju da je Nikolina progutala čudne tablete- [idi na stranicu 9](#)

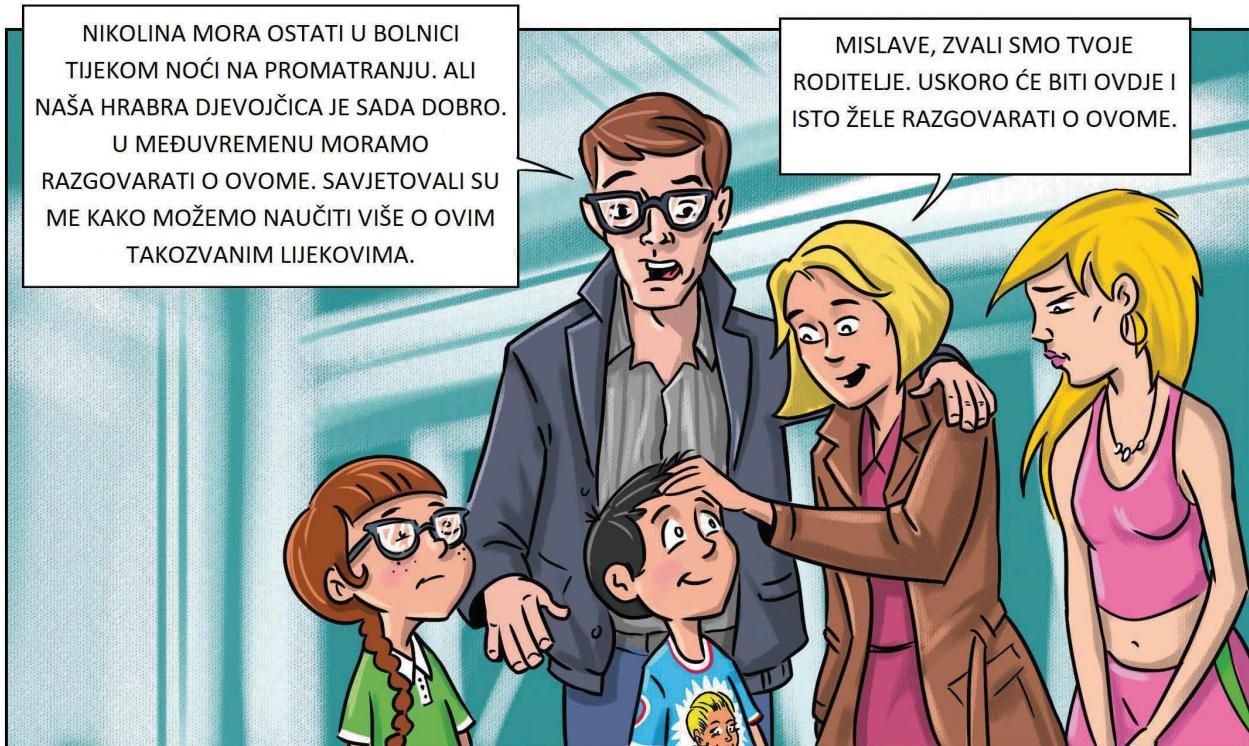
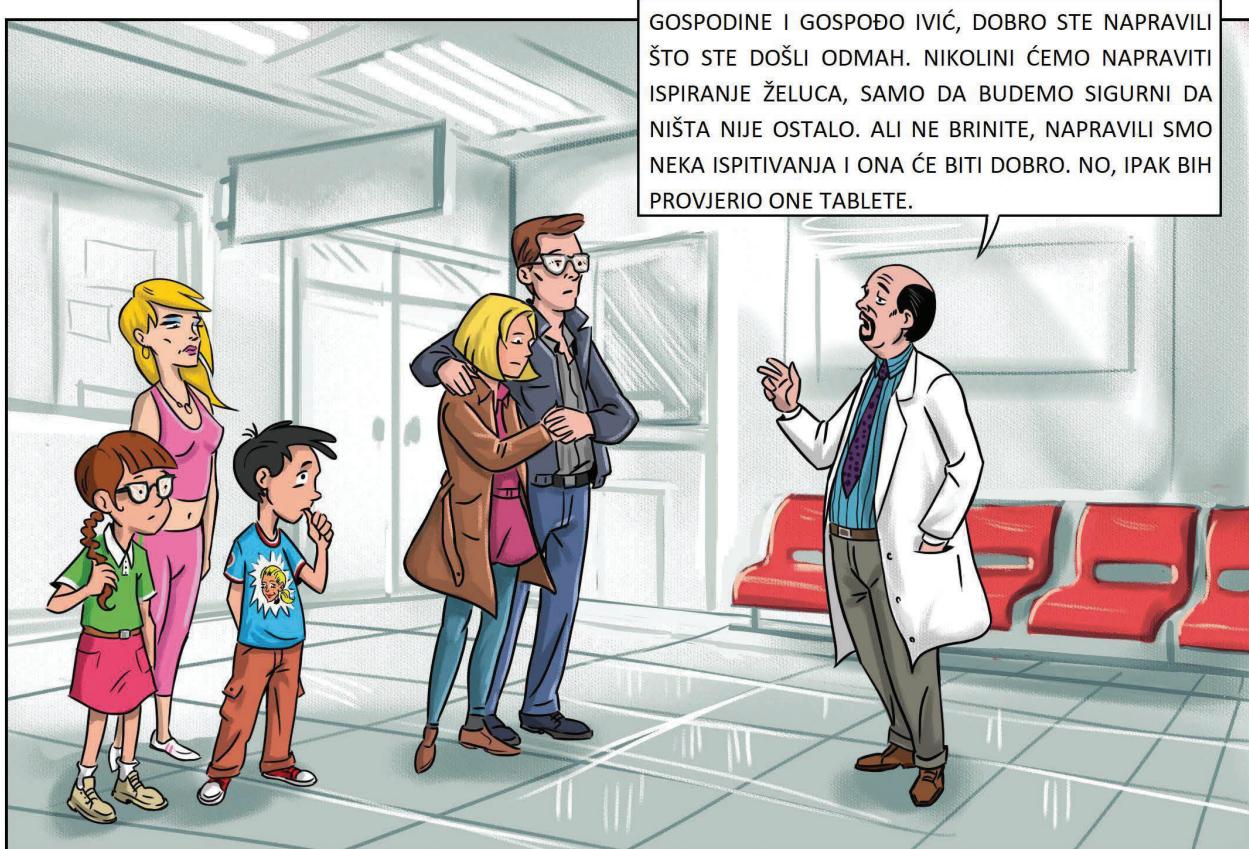
Što Jana i Mislav trebaju napraviti?

Naći dadilju i reći joj što se dogodilo? - [idi na stranicu 7](#)

Vratiti se učenju i reći Nikolini da se makne iz Robertove sobe i ne dira tuđe stvari? - [idi na stranicu 3](#)

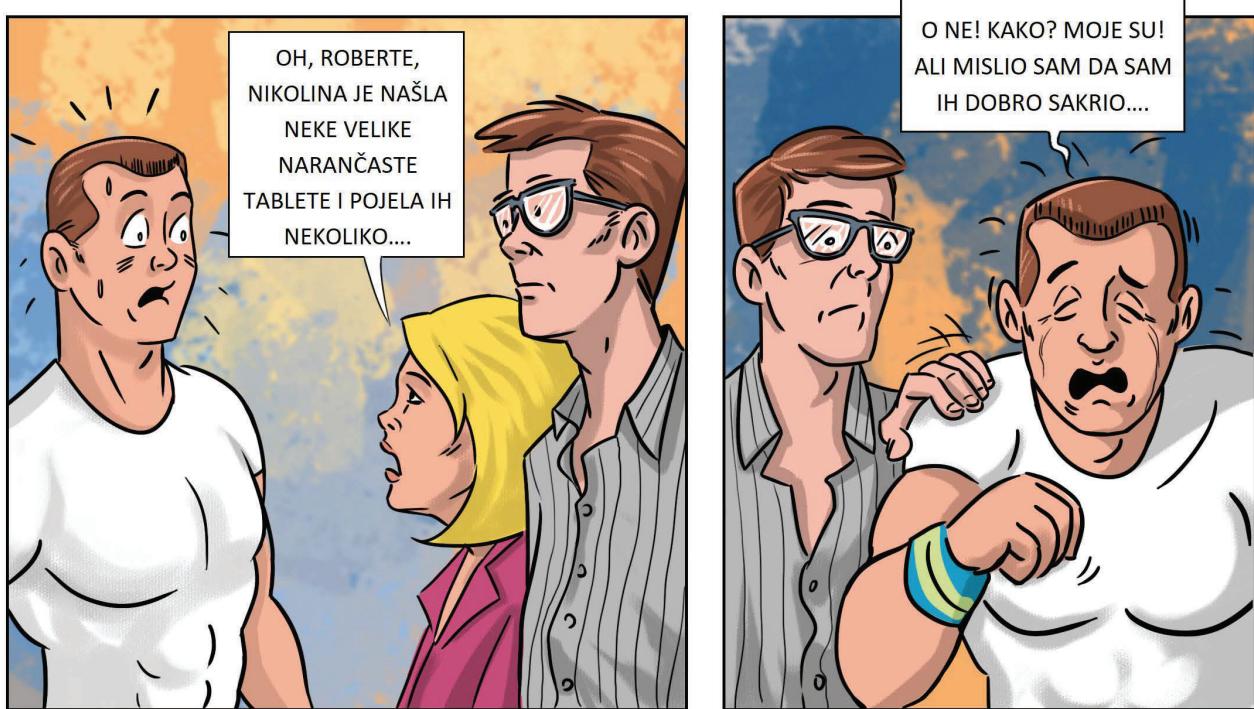
A što je dalje bilo [pogledaj na sljedećoj stranici](#).

Što Mislav i Jana trebaju napraviti?

Sudjelovati u raspravi s obitelji - [idi na stranicu 11](#)

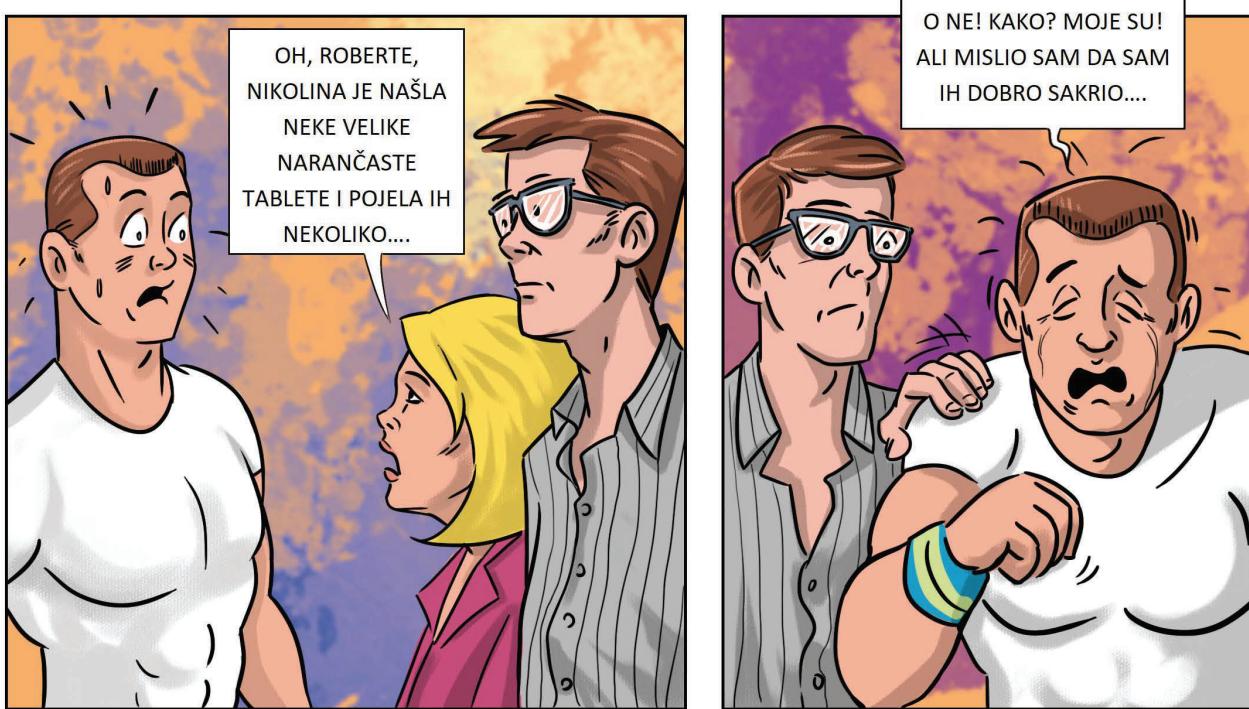
Reći odraslima da su premali i da ne žele razgovarati više o tome, obećavajući da će od sad ovakvo nešto javiti odmah roditeljima i da neće slušati dadilje ili mlađe sestre – [idi na stranicu 12](#)

Što roditelji trebaju napraviti?

Pitati Roberta o tabletama koje je Nikolina progutala? – [idi na stranicu 13](#)

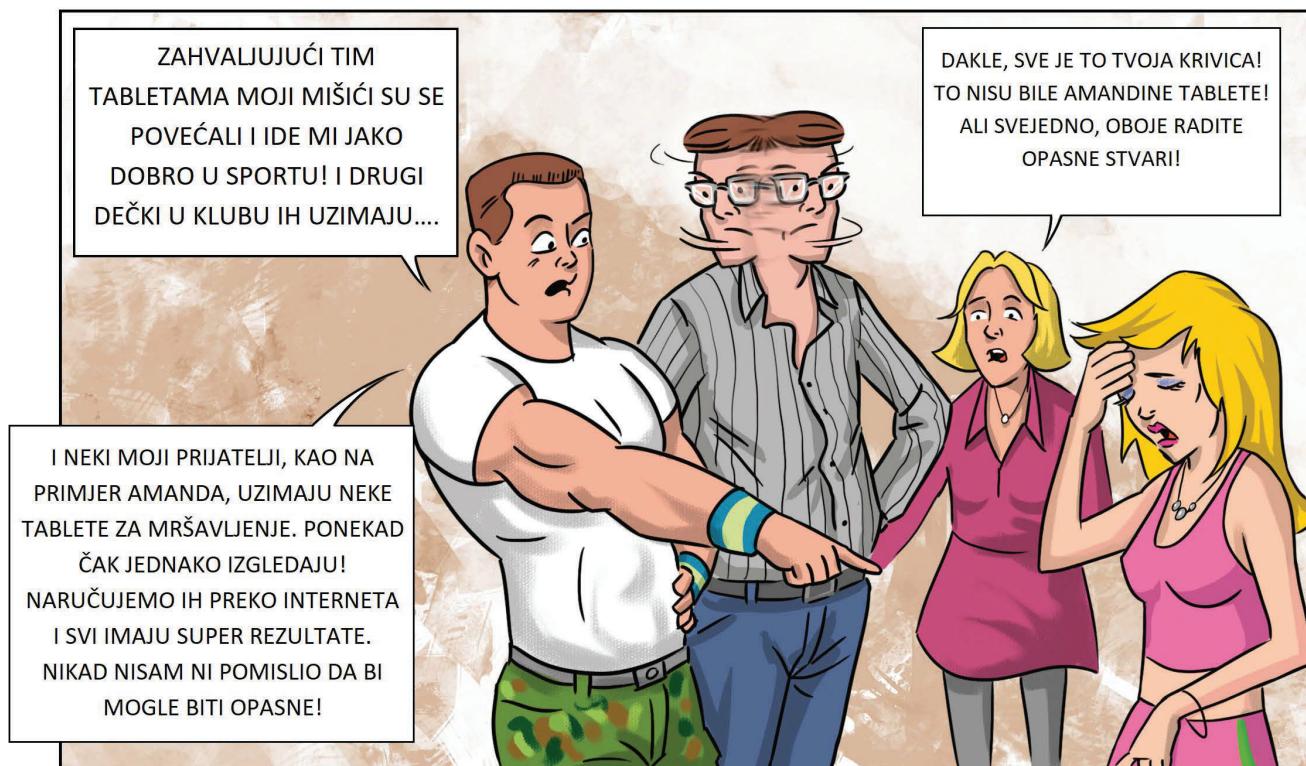
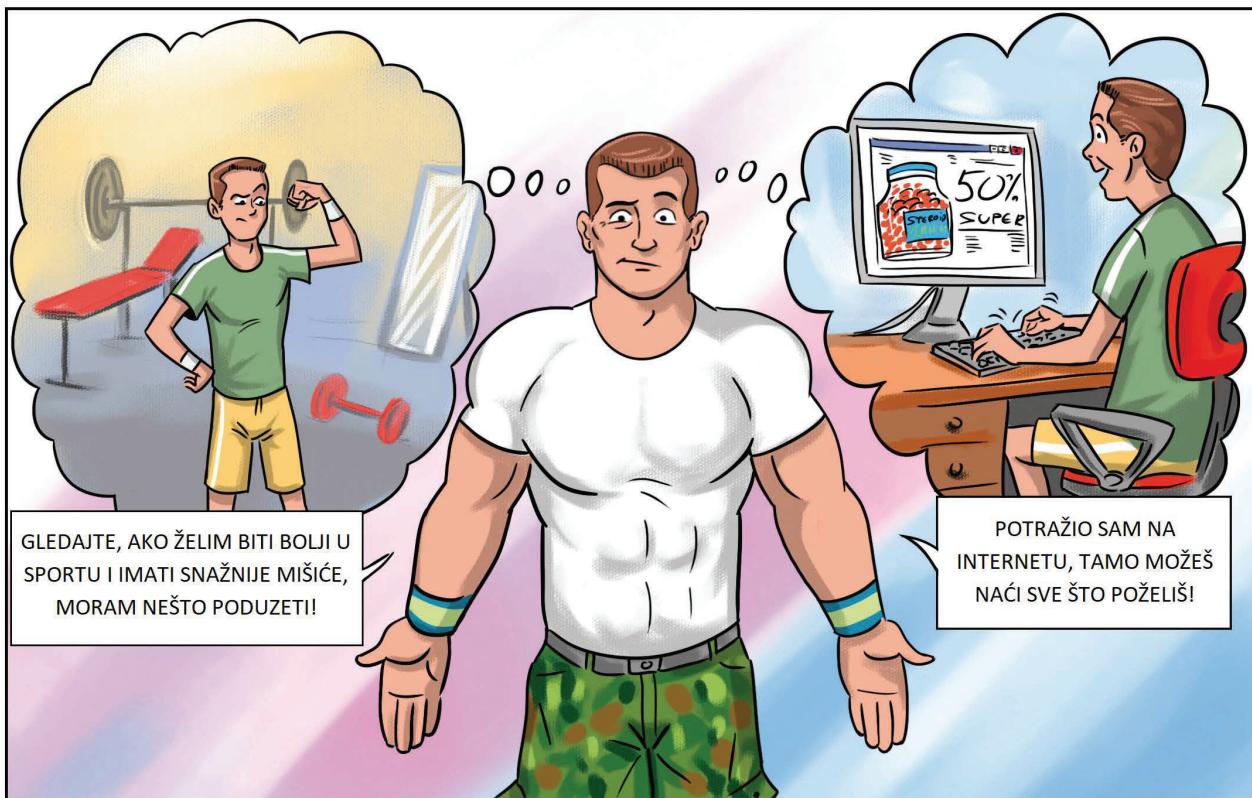
Odmah održati Robertu predavanje o njegovoj pogrešci? – [idi na stranicu 14](#)

Što roditelji trebaju napraviti?

Pitati Roberta o tabletama koje je Nikolina progutala? – [idi na stranicu 13](#)

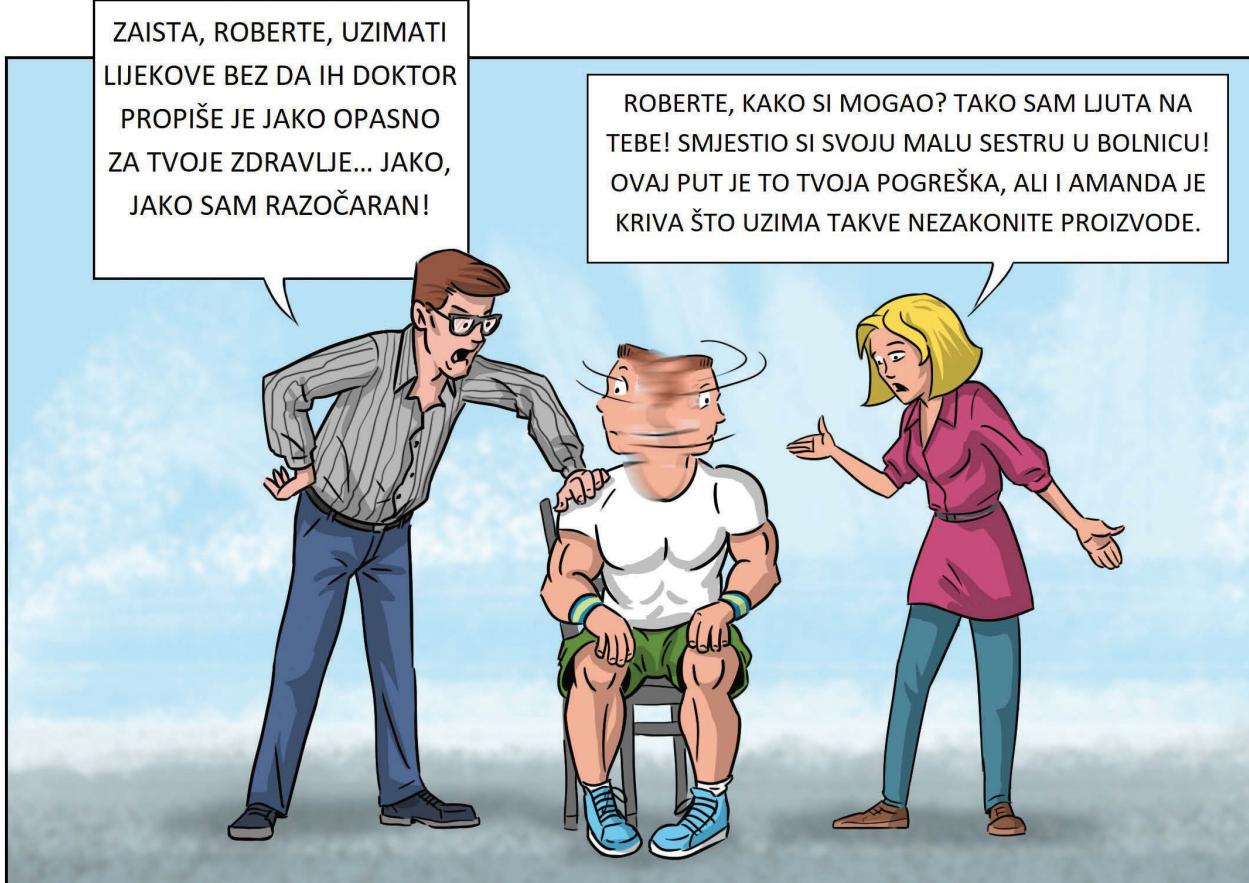
Odmah održati Robertu predavanje o njegovoj pogrešci? – [idi na stranicu 14](#)

Što trebaju napraviti?

Ovakve drečave Internetske stranice očito nisu legalne e-ljekarne i ne prodaju legalne lijekove. Robert bi trebao pitati trenera što misli o tome – [idi na stranicu 15](#)

Jana i Mislav trebali bi pitati odrasle o ovim tabletama i kako ih Robert može kupiti preko sumnjiće Internetske stranice – [idi na stranicu 14](#)

Što trebaju napraviti?

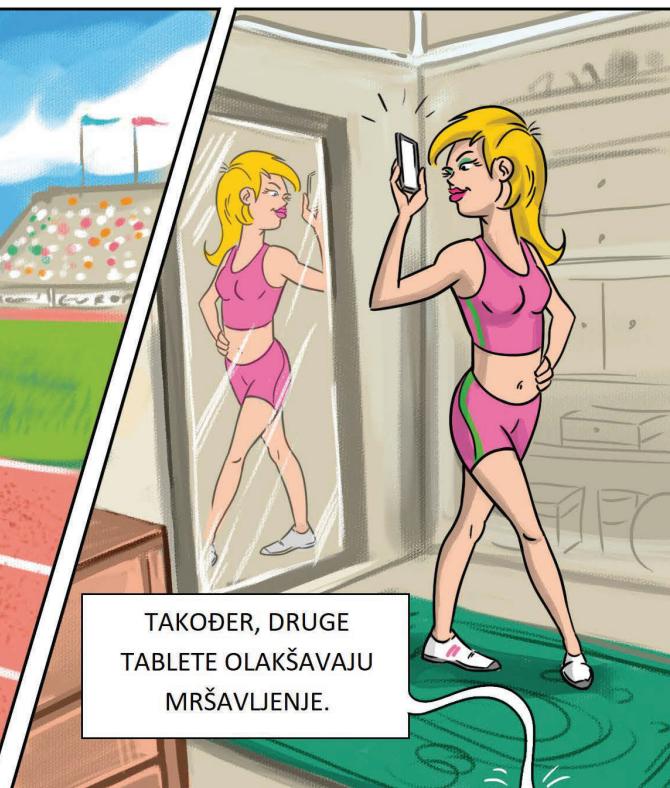
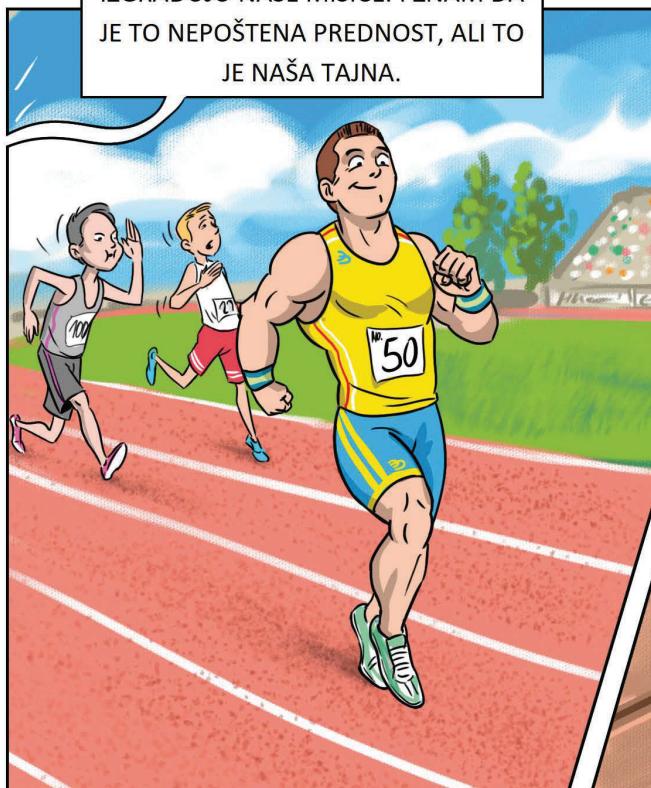
Pogledati informaciju koju im je doktor dao – [idi na stranicu 19](#)

Robert bi se trebao zapitati zašto je sakrio te tablete ako smatra da je u redu da ih ima – [idi na stranicu 16](#)

ČAK I NEKI ODRASLI ZNAJU ZA TE TABLETE.
NE MOJ TRENER, ALI IMA JEDAN TIP KOJI
PONEKAD POMAŽE U NASTAVI TJELESNOG
U NAŠOJ ŠKOLI. ON JE BODYBUILDER I
ČUO SAM DA IH I ON KORISTI!

TAKVE TABLETE POMAŽU NAM DA
POBIJEDIMO U UTRKAMA I
IZGRAĐUJU NAŠE MIŠIĆE. I ZNAM DA
JE TO NEPOŠTENA PREDNOST, ALI TO
JE NAŠA TAJNA.

Što trebaju napraviti?

Treba li Roberta pitati zašto je sakrio te tablete ako smatra da je u redu da ih ima – [idi na stranicu 16](#)

Roditelji trebaju odmah održati lekciju Robertu zbog njegove pogreške – [idi na stranicu 14](#)

Što trebaju napraviti?

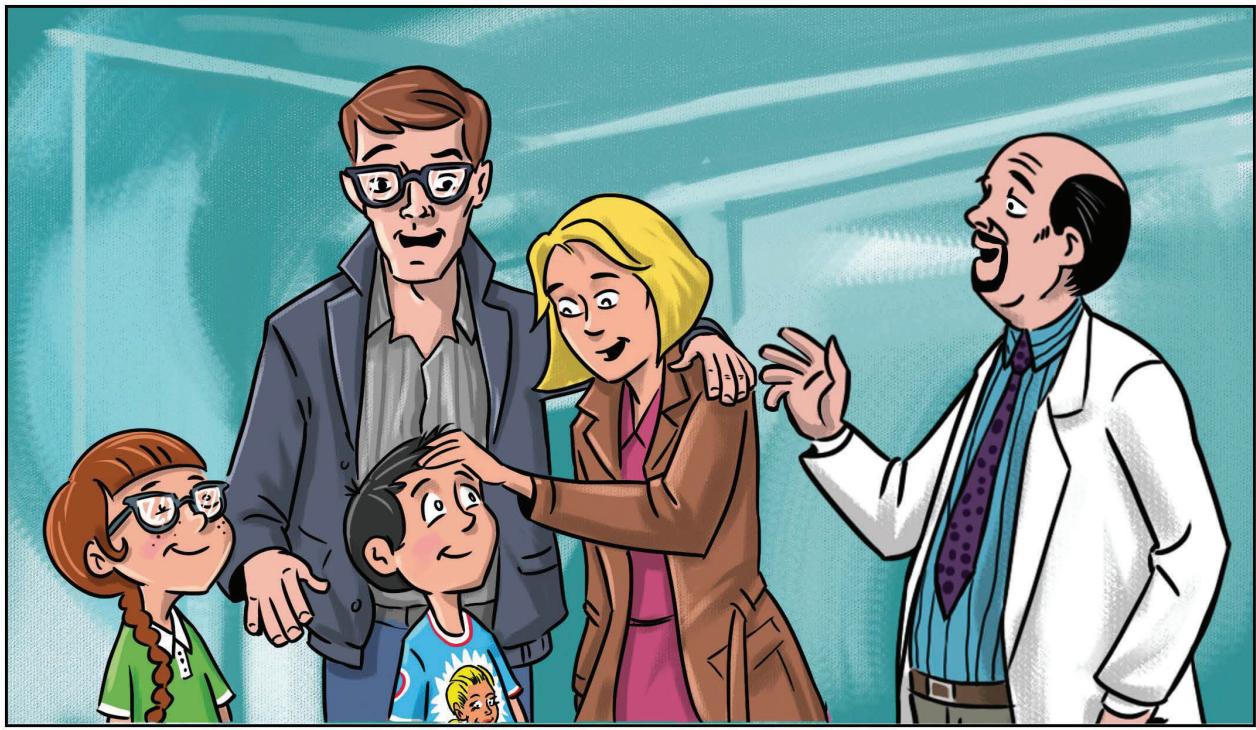
Robert čini veliku pogrešku jer pravi sportaši ne smiju uzimati lijekove i jer je bolje zdravo se hraniti i više vježbati nego uzimati opasne tablete – [idi na stranicu 16](#)

17

Ovaj problem treba raspraviti s roditeljima zato što oni bolje mogu objasniti opasnosti i zato što djeca ne znaju dovoljno o ovoj temi – [idi na stranicu 14](#)

Ti si pametno dijete i znaš što treba napraviti da ostaneš zdrav. Ali, ako želiš saznati više o opasnostima od lijekova kupljenih putem Interneta bez savjeta liječnika – [idi na slijedeću stranicu](#).

Budi oprezan! Ilegalni lijekovi oponašaju prave korištenjem lažnih oznaka, ali su loši i opasni! Proizvedeni su bez kontrole u užasnim uvjetima, nerijetko od otrovnih sastojaka!

Kako razlikovati prave lijekove u tvom domu od ovih lažnih lijekova? Lako! Vjeruj samo stručnjacima - liječnicima i ljekarnicima. I naravno, svojim roditeljima!

Ako želiš sazнати više - [idi na sljedeću stranicu!](#)

Sad razumiješ zašto uzimanje lijekova bez savjeta lječnika i bez razgovora s farmaceutom može biti jako opasno za tvoje zdravlje. Ako želiš saznati više, zajedno s tvojim nastavnicima i roditeljima istraži Internetsku stranicu europskog ravnateljstva za kakvoću lijekova – EDQM - <http://www.edqm.eu/>.

Privitak 2.

Tinejdžerska iskušenja

Interaktivna priča za
adolescente uzrasta 12-15
godina

Ideja: Domenico Di Giorgio

Priča: Luisa Salmaso

Prilagodba na strip: Pavle Zelić

Crteži: Boris Nenezić

Prilagodba na hrvatski jezik: Rajka Truban Žulj

JESTE LI STE SPREMNI, IGRAČI? OVDJE POČINJE PUT OTKRIĆA U PRIČI/IGRI SA VIŠE ZAVRŠETAKA. IMATE MOGUĆNOST IZABRATI ODREĐENI PAR LIKOVA KOJI ĆETE VODITI KROZ TIJEK PRIČE... PROČITAJTE PROFILE I IZABERITE PAR KOJI VAM IZGLEDA NAJZANIMLJIVIJE. ZAPAMTITE DA UVIJEK MOŽETE POČETI IZ POČETKA SA DRUGIM LIKOVIMA..

A) PAR „TINEJDŽERI SPORTSKI TIPOVI“:

SNAGA I VJEŠTINA - 15; INTELIGENCIJA - 6; ŠARM – 8

TIN

SANDRA

Ako je ovo tvoj izbor, [idi na stranicu 4](#).

Ako ovo nije tvoj izbor, [pogledaj slijedeću stranicu](#).

A) PAR „TINEJDŽERI ŠTREBERI“

SNAGA I VJEŠTINA - 3; INTELIGENCIJA - 15; ŠARM – 5

NIKOLA

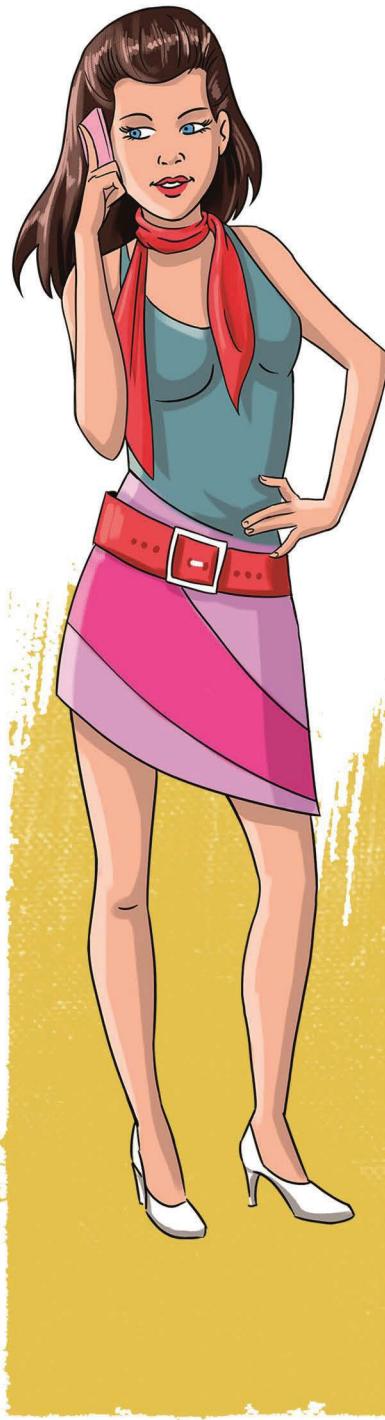
SUZANA

Ako je ovo tvoj izbor, idi na stranicu 6.

Ako ovo nije tvoj izbor, pogledaj sljedeću stranicu.

A) PAR „POPULARNI TINEJDŽERI“

SNAGA I VJEŠTINA - 5; INTELIGENCIJA - 4; ŠARM – 15

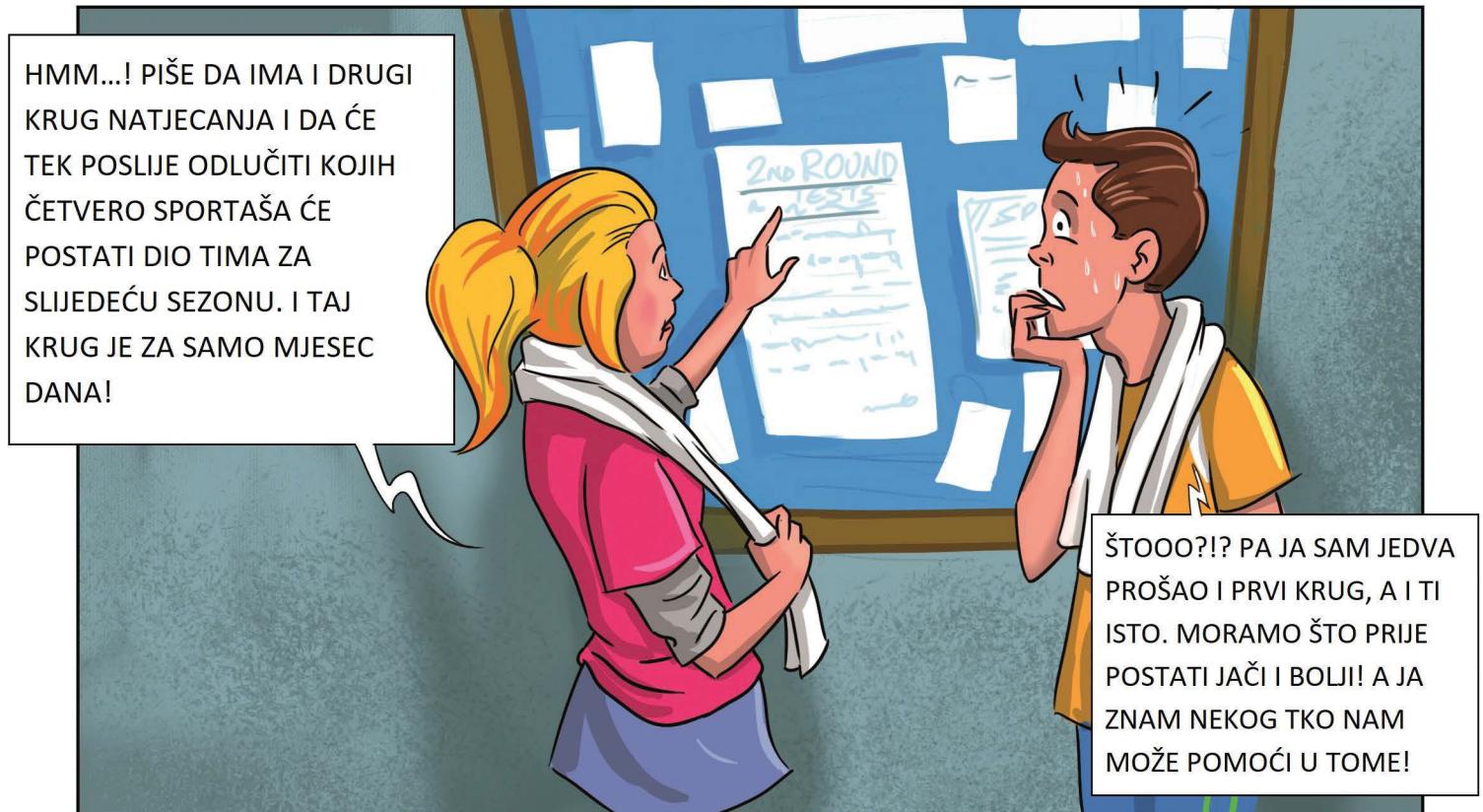
LANA

BOJAN

Ako je ovo tvoj izbor, [idi na stranicu 8](#).

Ako ovo nije tvoj izbor, [vratite se na neku od prethodnih stranica](#).

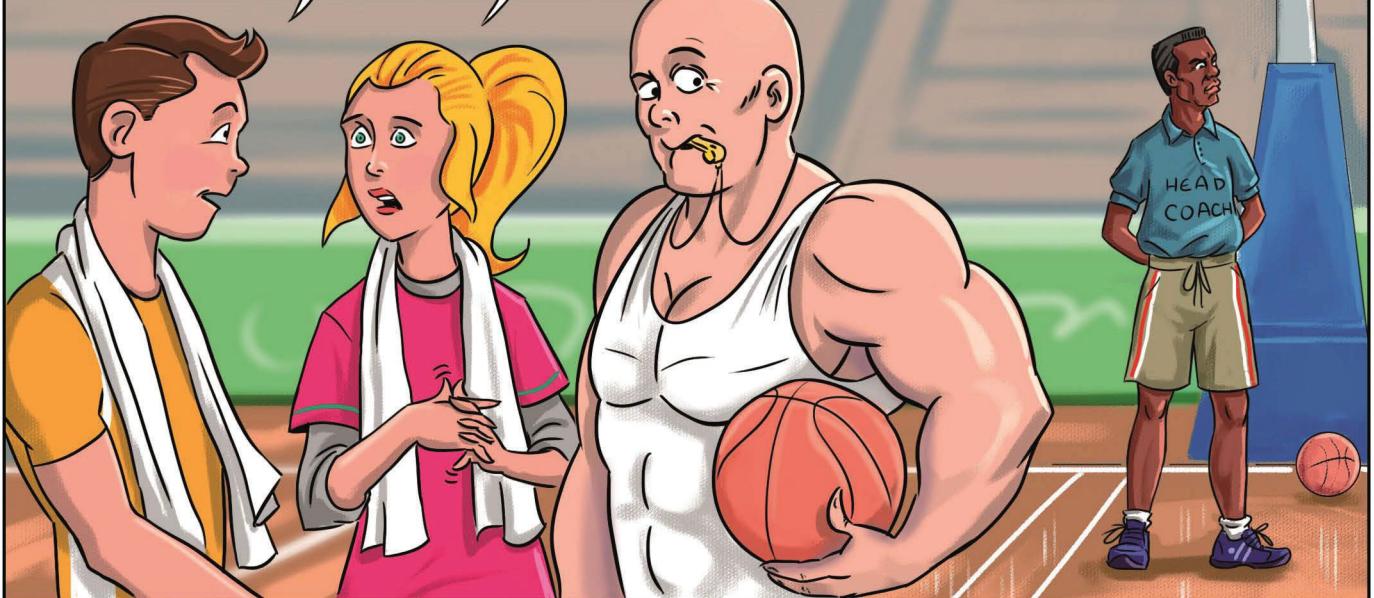
Za nastavak [idi na slijedeću stranicu](#).

HEJ, RANKO! ČUJ, SANDRA
I JA MORAMO DOĆI U
OZBILJNU FORMU I TO
BRZO.

ČUO SAM DA TI IMAŠ
PRAVU STVAR ZA TO...

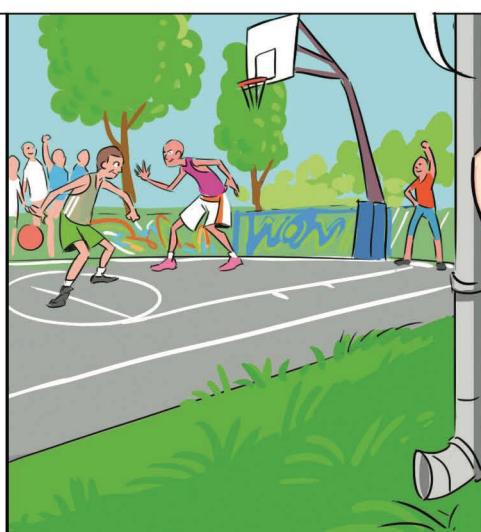
OVAJ, JA BAŠ
NISAM
SIGURNA...

OK, MOŽEMO
RAZGOVARATI, ALI NE
OVDJE U DVORANI. OVDJE
ZIDOVIMA IMAJU UŠI.

ISTINA JE, MOGU VAM NABAVITI NEKE SUPER LIJEKOVE ZA RAZVOJ MIŠIĆA. TO VAM JE JEDINA ŠANSA DA ZNAČAJNO POBOLJŠATE SNAGU I REZULTATE DOVOLJNO BRZO DA UĐETE U REPREZENTACIJU. I SAM IH KORISTIM VEĆ NEKO VRIJEME SA ODLIČnim rezultatima.

TO JE SJAJNO!
KAD IH MOŽEMO
DOBITI?

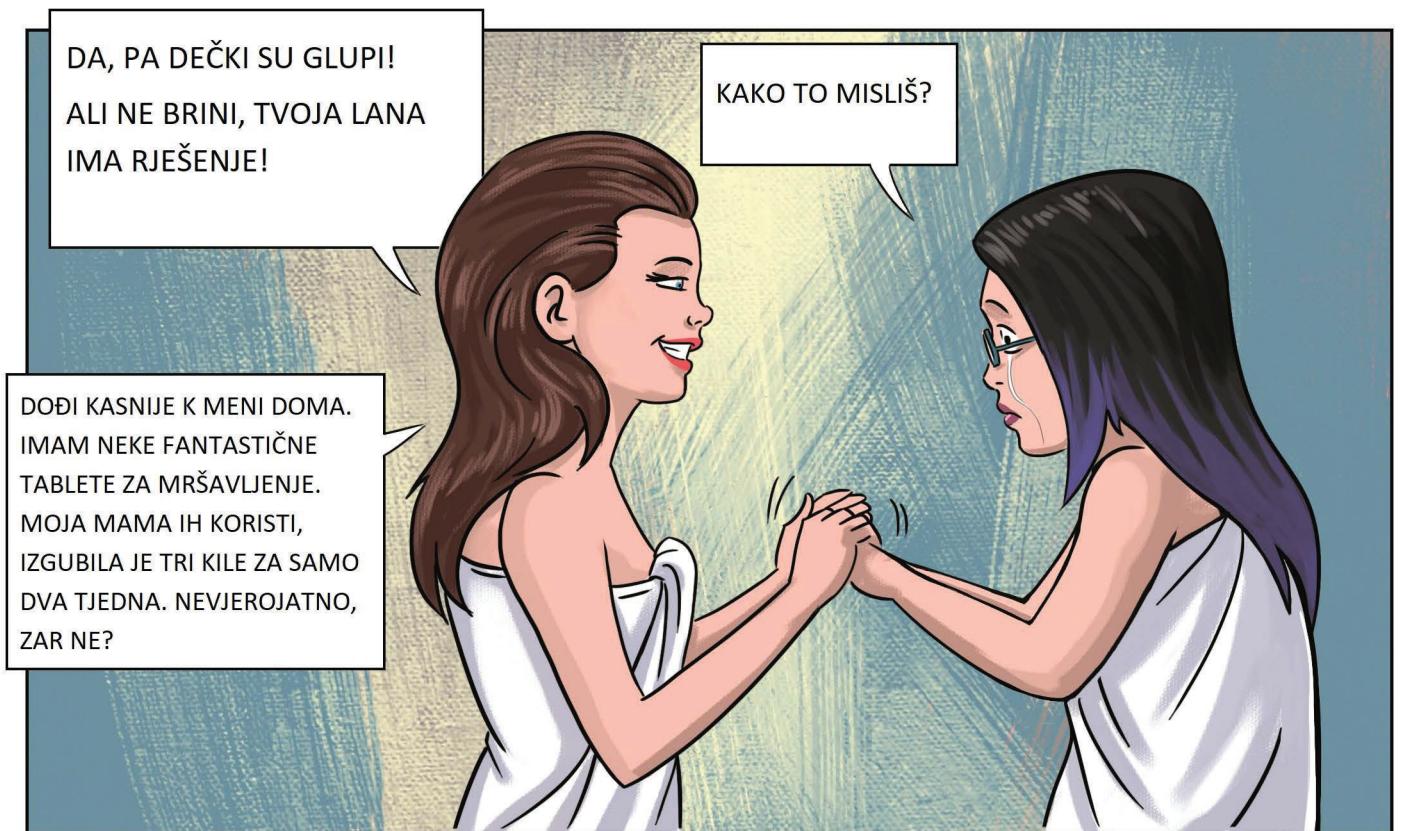

Trebaju li Tin i Sandra prihvati Rankovu ponudu? [Idi na stranicu 9.](#)

Smatraš li da bi bilo bolje da Tin i Sandra odluče pitati zašto su im ovi proizvodi jedina opcija? [Idi na stranicu 10.](#)

Za nastavak [idi na slijedeću stranicu.](#)

Treba li Suzana pitati Nikolu da ide s njom do Lane iako je ljuta na njega? [Idi na stranicu 11.](#)

Smatraš li Suzana ne treba ništa reći Nikoli i da treba otići sama do Lanine kuće? [Idi na stranicu 13.](#)

OH, MAMA! SUZANA JE STVARNO DOBRA CURA I NIJE ČAK NI TOLIKO RUŽNA. SIGURNA SAM DA BI S PAR KILA MANJE I LJEPŠOM ODJEĆOM USKORO IMALA ČAK I DVA DEČKA. ONDA BI MOGLE NA DUPLI SPOJ: BOJAN I JA, I SANDRA S NEKIM SUPER DEČKOM.

LANA, TI SI SUPER PRIJATELJICA... A SAD, DAJ VEĆ JEDNOM SREDI SVOJU SOBU!

ALI ONA ME TAKO LJUTI. TRATI VRIJEME S BEZVEZNJAKOM KAO ŠTO JE NIKOLA KOJI IZGLEDA I PONAŠA SE ČUDNO I NIJE GA BRIGA ZA CURE, PA ČAK NITI ZA SUZANU!

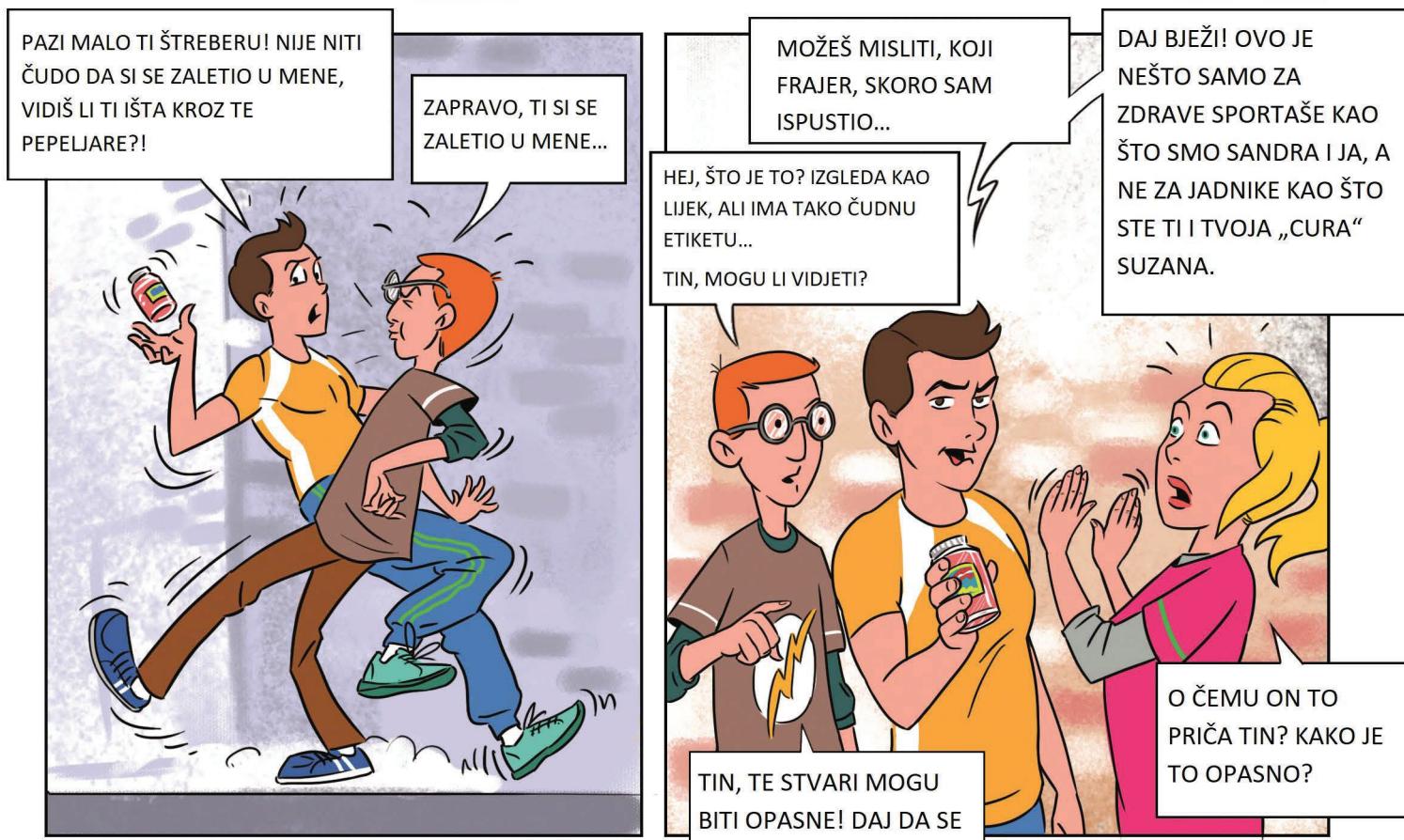
SREĆOM USPJELA SAM JE NAGOGORITI DA PROBA TE TABLETE ZA MRŠAVLJENJE... ZNAŠ ONE KOJE TI PIJEŠ, S INTERNETA ... VIDJELA SAM KOLIKO SI SMRŠAVILA, I KAKO BRZO! ALI KAO I UVIJEK, SUZANA KOMPPLICIRA. MOŽE DOĆI OVAMO SAMO NA PAR MINUTA PRIJE NEGBOJAN DOĐE PO MENE!

DA, DA U REDU....
MOLIM TE SAMO
NAPRAVI ONO ŠTO SAM
TI REKLA, POSPREMI VEĆ
JEDNOM OVAJ KAOS U
TVOJOJ SOBI!

Treba li Lana izbaciti Suzanu kako bi bila sama s Bojanom? Njena mama je ne sluša niti brine o njoj pa zašto bi nju bilo briga za Suzanu? [Idi na stranicu 14.](#)

Smatraš li da ipak umjesto Suzane treba otkačiti Bojana, odustajući možda od najvažnije šetnje s njim, one koja bi završila poljupcem? [Idi na stranicu 15.](#)

Smatraš li da Tin i Sandra ništa ne trebaju reći Nikoli i da ga ne trebaju uključiti u nešto za što misle da ga se ne tiče? [Preskoči na stranicu 18.](#)

Smatraš li da mladi sportaši trebaju pokloniti Nikoli par minuta svog dragocjenog vremena, kad već toliko inzistira? [Idi na stranicu 17.](#)

NABAVIO SAM OVE KAPSULE PUTEM INTERNETA BEZ PROBLEMA. MNOGO SPORTAŠA IH KORISTI, A AKO NISTE SIGURNI - POGLEDAJTE SAMO MENE! OGROMNA MI JE MIŠIĆNA MASA, REZULTATI SU MI SVE BOLJI, I KONAČNO, JA SAM REGIONALNI BODYBUILDING PRVAK.

AKO UZIMATE, PRVI PUT JA ČASTIM! SAMO O TOME NITI RIJEČI BILO KOME, NAROČITO RODITELJIMA! ODLUČITE SE BRZO ILI ĆU IH PONUDITI DRUGIMA KOJI ĆE PROBATI UPASTI U REPREZENTACIJU!

NE MORAŠ DALJE OBJAŠNJAVATI, ZADUŽIO SI NAS! VEĆ NAS VIDIM KAKO IDEMO TVOJIM STOPAMA... ZAR NE SANDRA?

TIN, OVO MI JE JAKO ČUDNO! ZAŠTO NAM GLAVNI TRENER NIJE PONUDIO OVO RJEŠENJE? I ZAŠTO RANKO UVJEK TRAŽI DA PRIČAMO IZVAN ŠKOLE I DA TO BUDA TAJNA, ČAK I PRED NAŠIM RODITELJIMA?

PREGOVARAŠ LI DA TREBAJU PRIHVATITI PONUDU USPKOS SANDRINIM SUMNJAVA? Vrati se na stranicu 9.
PREGOVARAŠ LI DA TREBAJU ODVOJITI VRIJEME DA SE BOLE INFORMIRAJU, MOŽDA KOD ONOG SVEZNALICE NIKOLE? Prijedji na stranicu 17.

Što Tin i Sandra trebaju napraviti?

Smatraš li da trebaju prihvati ponudu usprkos Sandrinim sumnjama? [Vrati se na stranicu 9.](#)

Smatraš li da trebaju odvojiti vrijeme da se bolje informiraju, možda kod onog sveznalice Nikole? [Prijedji na stranicu 17.](#)

NE RAZUMIJEM SUZANA ZAŠTO TO RADIŠ?
NAJBOLJA SI MI PRIJATELJICA, A IPAK VJERUJEŠ
CURI KAO ŠTO JE LANA!? CIJELI NJEN ŽIVOT
VRTI SE OKO KILAŽE I MODE. MISLIM, DAJ
POGLEDAJ GDJE ŽIVI!

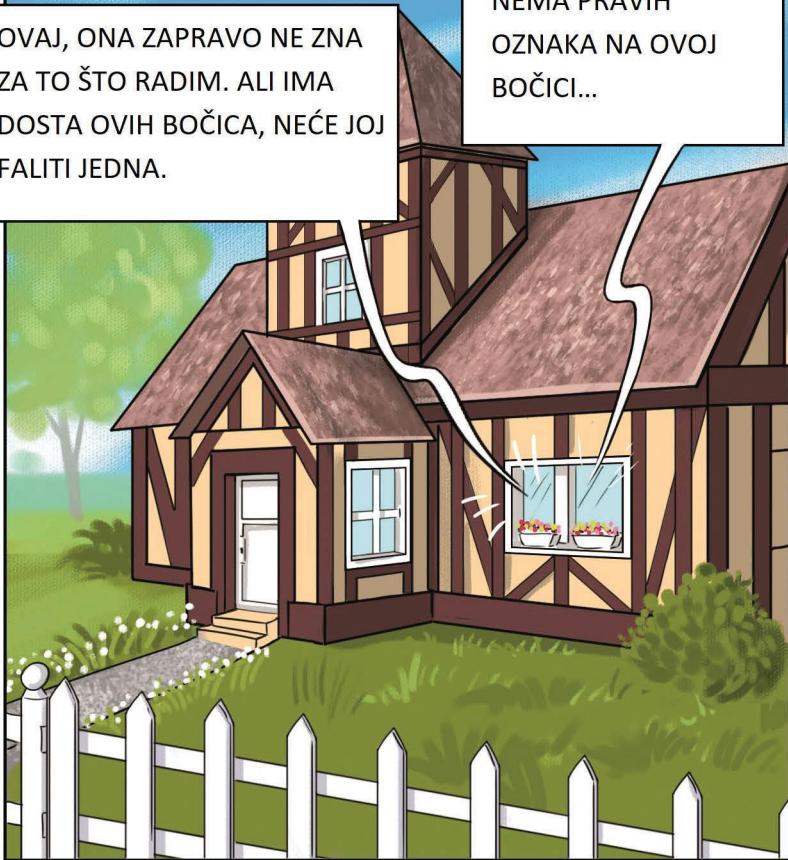
EVO VAŠIH PIĆA, A U RUCI DRŽIM KLJUČ
TVOJE SREĆE, SUZANICE. OVAJ LIJEK ZA
MRŠAVLJENJE JE SUPER DJELOVAO NA
MOJU MAMU... I NIKOLA, MOLIM TE NE
PLAŠI SUZANU SVOJIM MIŠLJENJEM.
MISLIO SI DA TE NE ČUJEM?

UH... UHVATILA SI ME LANA! SAMO
SE ČUDIM DA TVOJA MAMA NIJE TU
I SAMA NAM KAŽE NEŠTO O TIM
ČUDESnim TABLETAMA.

OVAJ, ONA ZAPRAVO NE ZNA
ZA TO ŠTO RADIM. ALI IMA
DOSTA OVIH BOČICA, NEĆE JOJ
FALITI JEDNA.

TAKOĐER, LANICE,
NEMA PRAVIH
OZNAKA NA OVOJ
BOČICI...

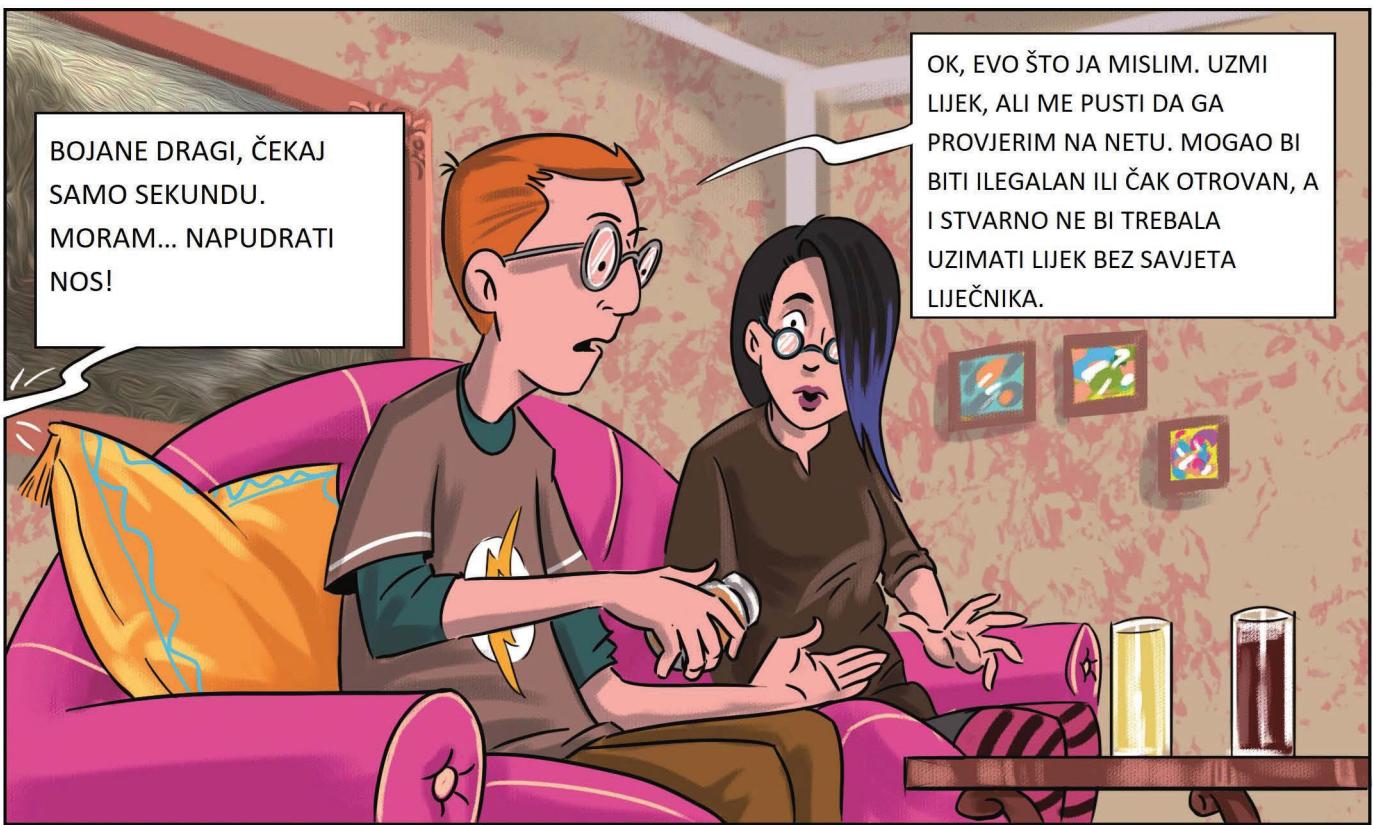

ČEKAJ, TKO JE TO...?
O BOŽE, PA TO JE
BOJAN!

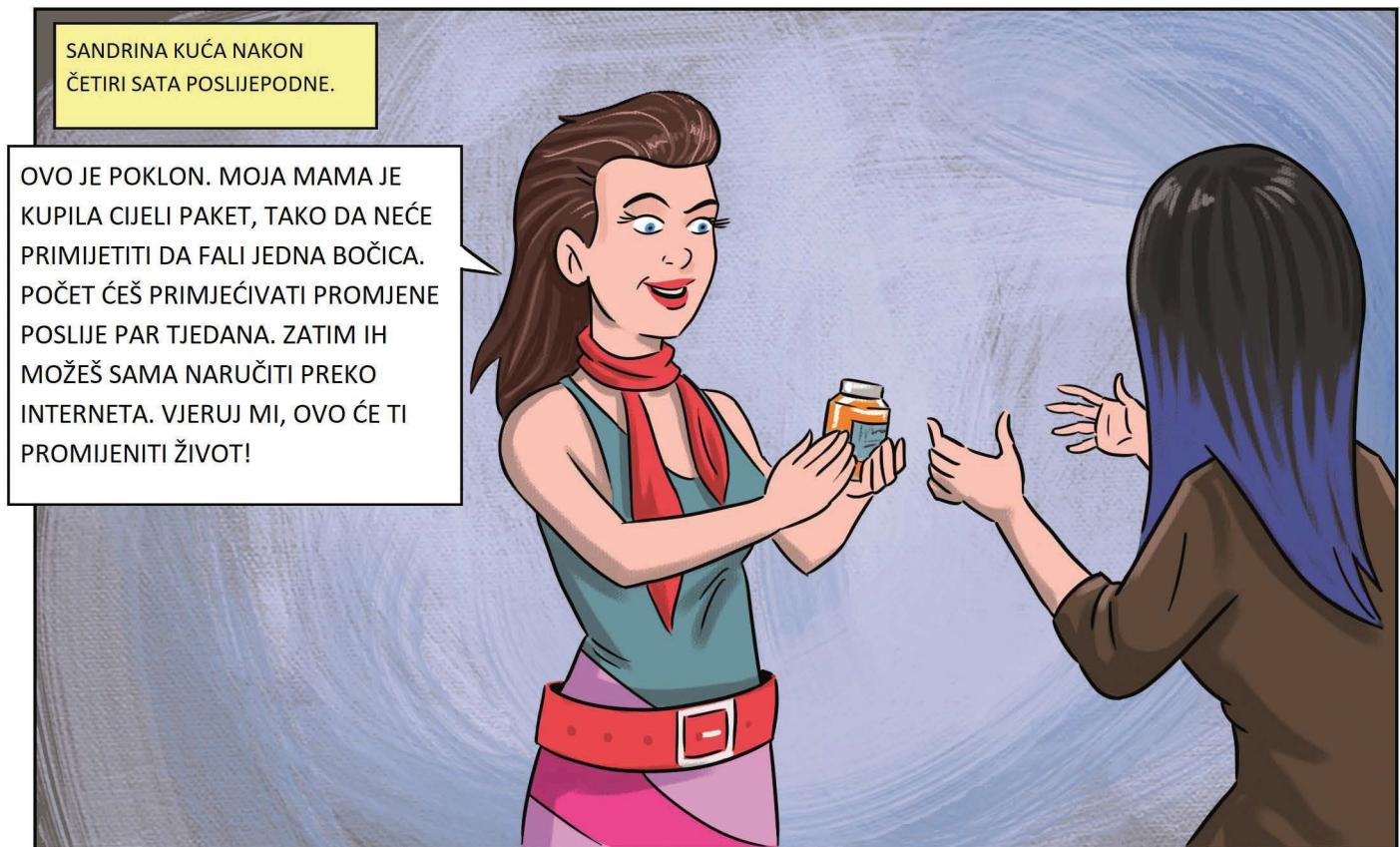
BOJANE DRAGI, ČEKAJ
SAMO SEKUNDU.
MORAM... NAPUDRATI
NOS!

OK, EVO ŠTO JA MISLIM. UZMI
LIJEK, ALI ME PUSTI DA GA
PROVJERIM NA NETU. MOGAO BI
BITI ILEGALAN ILI ČAK OTROVAN, A
I STVARNO NE BI TREBALA
UZIMATI LIJEK BEZ SAVJETA
LIJEČNIKA.

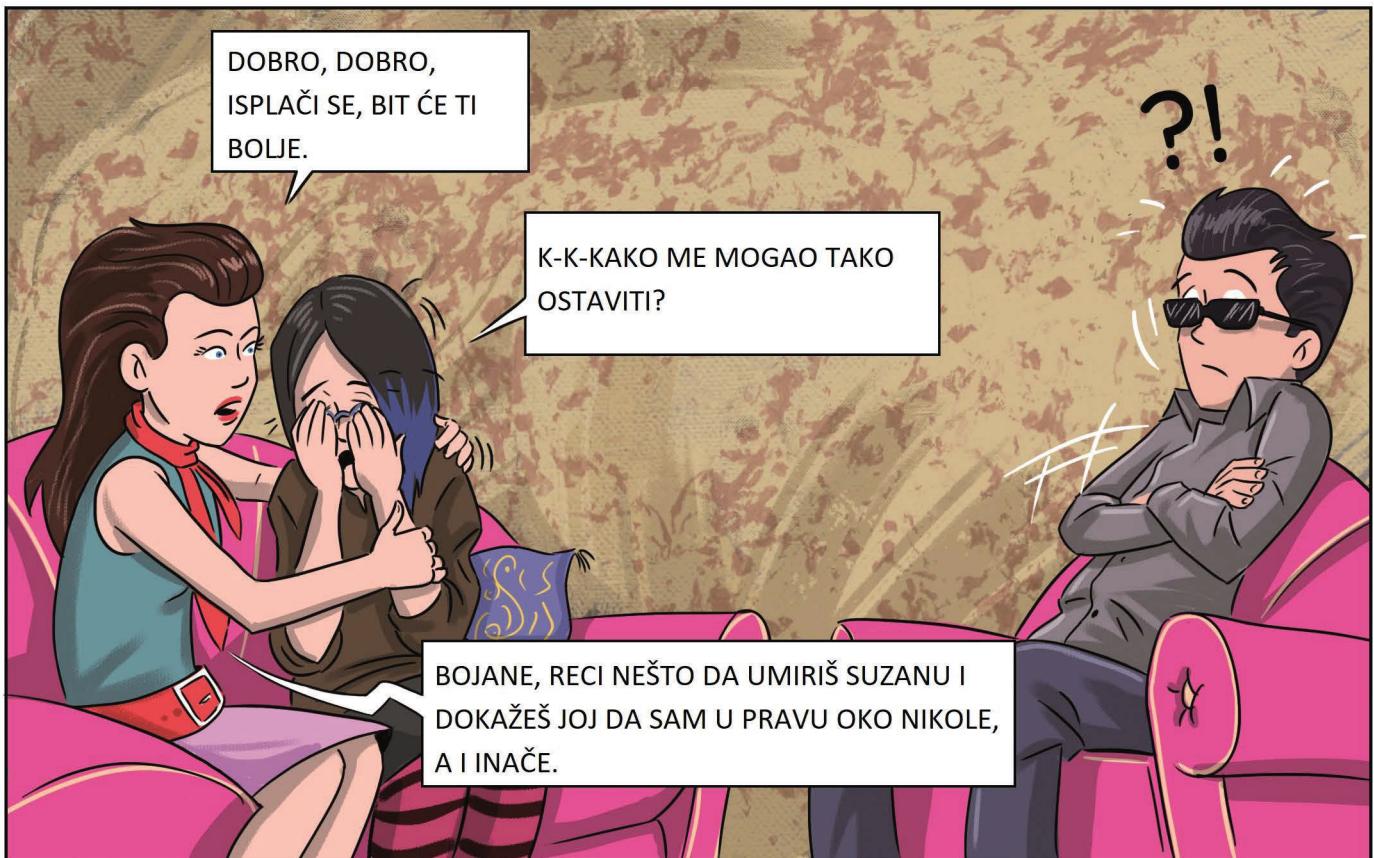
Treba li Suzana vjerovati svom osjećaju da Nikola ne želi da mu ona bude cura i zato ga otjerati jer nije „pravi prijatelj koji joj želi pomoći“? [Idi na stranicu 14.](#)

Smatraš li da Suzana treba na trenutak zaboraviti emocije i povjerovati da je Nikola u pravu i da su te tablete sumnjive pa bi stoga bilo bolje da ih istraže na internetu, 12 čak i uz pomoć roditelja? [Pravac na stranicu 17.](#)

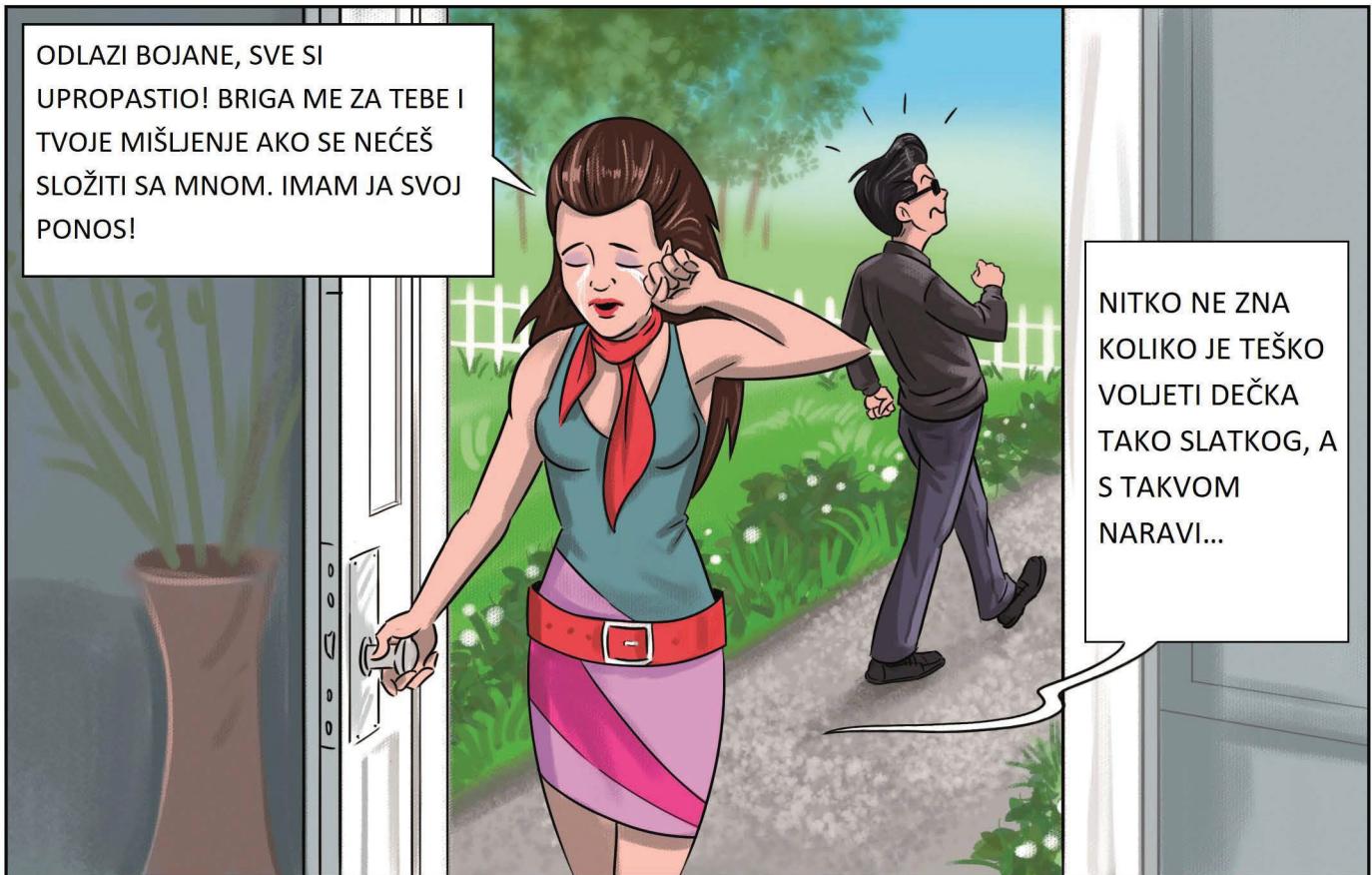
Treba li Suzana prihvati tablet i zahvaliti svojoj prijateljici? [Idi skroz do stanice 19.](#)

Smatraš li da Suzana možda ipak treba posumnjati u kakvoču tableta i dodatno se informirati na službenim stranicama, pa čak i promijeniti mišljenje i potražiti pomoć svog najstarijeg prijatelja Nikole? [Idi na stranicu 17.](#)

Treba li Bojan podržati Laninu velikodušnost i uvjeriti Suzanu da prihvati tablete, kako bi ostavila njega i njegovu djevojku same? [Idi na kraj 19. stranice.](#)

Treba li Bojan reći da je Lana guska jer je trebala dati Nikoli šansu da ostane i objasni što je mislio? [Idi na sljedeće stranicu.](#)

Treba li Bojan pokušati pronaći Nikolu? [Idi na slijedeću stranicu.](#)

Treba li se Bojan treba vratiti Lani s isprikom i objašnjenjem da je reagirao impulzivno i da ga se ova situacija ne tiče?¹⁵
[Pravac na stranicu 19.](#)

HVALA ŠTO SI ME POSLUŠAO I DOŠAO, BOJANE. VEĆ SAM NA SLUŽBENIM STRANICAMA SAZNAO VIŠE O LANINOM „ČUDESNOM“ LIJEKU ZA MRŠAVLJENJE. INAČE, IMA OZBILJNE NUSPOJAVE, A NIJE NITI OZNAČEN KAKO TREBA ŠTO BI SPRIJEČILO SVAKOGA S POLA MOZGA DA GA UZME. OPROSTI ŠTO TI VRIJEĐAM CURU...

HEJ, TO SE ODNOŠI I NA TVOJU SUZANU, KOMPA.

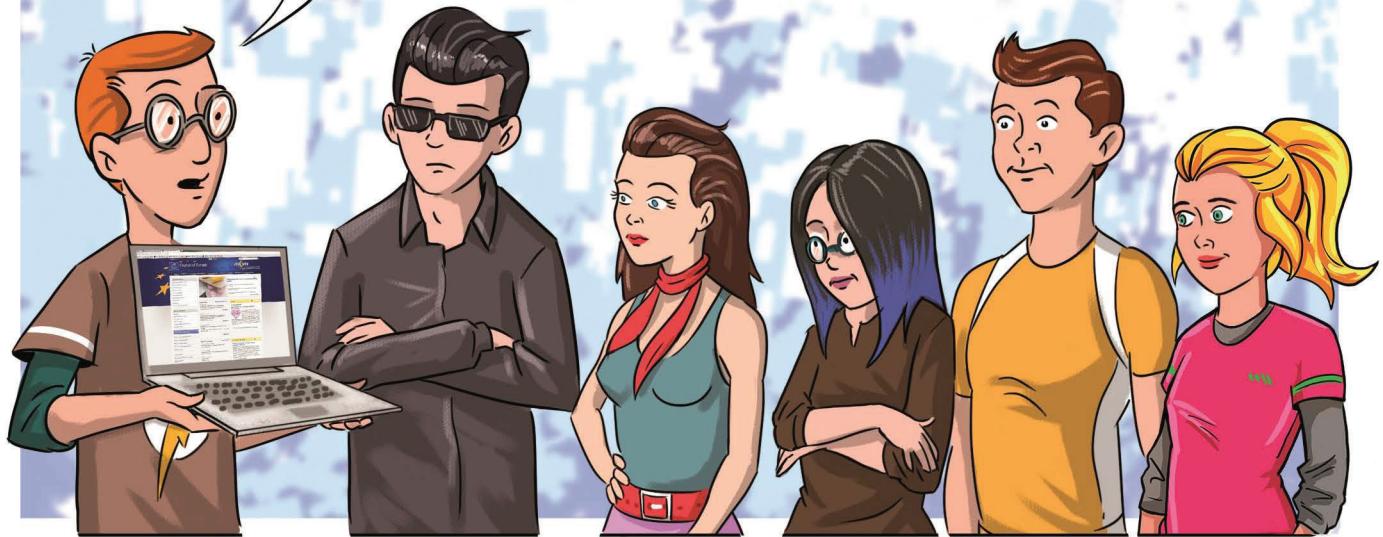

ISTINA, TOUCHÉ, BOJANE! U SVAKOM SLUČAJU MORAŠ SE INFORMIRATI PRIJE UZIMANJA BILO KOJEG LIJEKA. A OVAJ JE OČITO LAŽAN I OPASAN! MORAO SAM OVO REĆI I SVOJIM RODITELJIMA.

Treba li Bojan nastaviti podržavati Nikolu i čuti sve o njegovom istraživanju i dodatnim upozorenjima Nikolinih roditelja? [Prijeđi na sljedeću stranicu](#).

Treba li Bojan zaključiti da je Nikola otišao predaleko kad je rekao roditeljima te da ove tablete ne mogu izazvati veću štetu? [Idi na stranicu 19.](#)

ZAHVALJUJUĆI MOJEM ISTRAŽIVANJU NA INTERNETU SAZNAO SAM DA UNOŠENJEM KLJUČNIH RIJEČI, KAO ŠTO SU NAZIVI LIJEKOVA S KOJIMA STE DOŠLI U KONTAKT, MOŽETE DOĆI DO STRANICA USTANOVA KOJE SE BORE PROTIV LAŽNIH I KRIVOTVORENIH LIJEKOVA.

UPORABOM ILEGALNIH LIJEKOVA
NABAVLJENIH IZVAN LJEKARNI,
NE SAMO DA KRŠITE ZAKON VEĆ
MOŽETE OZBILJNO UGROZITI
SVOJE ZDRAVLJE.

ZAMISLIMO ŠTO BI BILO, RECIMO ZA DESET GODINA, AKO NAŠI DRAGI JUNACI NE BI POSLUŠALI NIKOLU:

IAKO JE POSTAO MEĐUNARODNI BODYBUILDER, TIN JE ZBOG ILEGALNIH STEROIDA KOJE JE UZIMAO DOŽIVIO MOŽDANI UDAR KOJI MU JE RANO UNIŠTIO KARIJERU. VRATIO SE U SREDNU ŠKOLU I JEDVA JE ZAVRŠIO, A DANAS RADI U TRGOVINI. TAKOĐER, DRŽI PREDAVANJA O OPASNOSTIMA ZLOUPOTREBE LIJEKOVA U SPORTU.

KADA SE TIJEKOM NACIONALNOG NATJECANJA OTKRILO DA JE SANDRA KORISTILA ILEGALNE TVARI ZA POBOLJŠANJE FORME, ONA JE ZAJEDNO S POMOĆNIM TRENEROM RANKOM UHIĆENA POD OPTUŽBOM KUPOVINE I DISTRIBUCIJE NEDOVOLJENIH TVARI. NE BAVI SE VIŠE SPORTOM, ZAPUSTILA JE SVOJE TIJELO I NIJE VIŠE MOGLA PRONAĆI POSAO KOJI JE ŽELJELA.

Kako biste vidjeli što se dogodilo ostalim likovima, [idite na slijedeću stranicu](#).

KAD JE VIDJELA KAKO JE BRZO IZGUBILA KILE NAKON DVA TJEDNA UZIMANJA TABLETA ZA MRŠAVLJENJE, SUZANA JE NARUČILA JOŠ PUTEM INTERNETA, I TO BEZ DA JE REKLA RODITELJIMA.

U DVA MJESECA IZGUBILA JE VIŠE OD 10 KILOGRAMA. NJENI RODITELJI SU JE KONAČNO ODVELI U BOLNICU. LIJEK KOJI JE UZIMALA SADRŽI OTROVNE TVARI, A PROIZVEDEN JE U ZEMLJI BEZ ODGOVARAJUĆE SIGURNOSNE PROVJERE LIJEKOVA. UZROKOVALE SU JOJ OZBILJNO OŠTEĆENJE JETRE I BUBREGA. TREBALO JOJ JE JAKO DUGO DA SE OPORAVI I DANAS JE JOŠ ČESTO BOLESNA.

DUŠO, MOLIM TE.
ZNAŠ DA SAM KRATKA
S NOVCEM. MOŽEŠ MI
POSLATI MALO...?

DA, MAMA... ŠTO
GOD ŽELIŠ...

DA, DA, DA, ZNAM... ZNAM! TO JE BILA POGREŠKA.
ALI MOŽEMO TO SREDITI... OK. ONDA ĆU TO SAM
SREDITI. NE TREBAM NIKOGA! SVI VI KRETENI
SAMO STE ME ZADRŽAVALI!

NE, NE, NE, DRAGA, NISAM
TE NAZVAO GLUPAČOM,
ZNAŠ DA TE VOLIM...

LANINA MAMA JE UHIĆENA ZBOG KUPOVINE
ILEGALNIH LIJEKOVA PREKO INTERNETA. MORALA
JE PRODATI KUĆU I SMANJITI SVOJ I LANIN ŽIVOTNI
STANDARD. LANA NIJE ZAVRŠILA SREDNJU ŠKOLU I
SADA NE RADI POSAO KOJI BI ŽELJELA.

BOJAN JE BRZO PREKINUO S LANOM. ZAVRŠIO JE
PRAVO I PRIDRUŽIO SE POZNATOJ POLITIČKOJ
STRANCI, ALI JE VRLO BRZO OPTUŽEN ZA KORUPCIJU.
ON SE PONEKAD SJETI SVOJE MLADOSTI I PITA SE DA
LI ĆE IKAD NAUČITI KOJE SU PRAVE VRIJEDNOSTI...

HRV

Cilj brošure *Otvoreni umovi, slobodni umovi: Kako ne postati laki pljen za krivotvorene i slične opasne lijekove* je informirati i pružiti koncept utemeljen na interaktivnom pripovijedanju za provođenje vježbi i edukacije u školi; kroz uporabu stripova, nastavnici mogu razgovarati o rizicima i poticati model ponašanja izbjegavanja krivotvorenih i sličnih opasnih lijekova. Rizični proizvodi obuhvaćeni predmetnom brošurom su sredstva za pojačavanje mentalnih i fizičkih kapaciteta, kao i sredstva za mršavljenje ili lijekovi koji se prodaju ilegalnim kanalima distribucije. Ciljne skupine uključuju nastavnike, trenere i socijalne radnike koji će o ovoj temi izravno razgovarati s djecom/adolescentima. Stripove su osmislili profesionalci kako bi se djeci i adolescentima omogućilo da se kroz igru zabave te nauče odgovarajuće obrasce ponašanja kojima se izbjegavaju rizici od krivotvorenih farmaceutskih proizvoda i sličnih kažnjivih djela.

www.edqm.eu

Vijeće Europe vodeća je organizacija za ljudska prava na području Europe. Sastavljeno je od 47 država članica, uključujući sve članice Europske unije. Europsko ravnateljstvo za kakvoću lijekova i zdravstvenu skrb (engl. *European Directorate for the Quality of Medicines & HealthCare*, EDQM) jedno je od ravnateljstava Vijeća Europe. Misija EDQM-a je pridonijeti ostvarivanju temeljnog ljudskog prava na pristup kvalitetnim lijekovima i zdravstvenoj zaštiti, kao i promicati i štititi javno zdravlje.

 HALMED

Agencija za lijekove i medicinske proizvode

European Directorate
for the Quality
of Medicines &
HealthCare | Direction européenne
de la qualité
du médicament
& soins de santé

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE